

Ekonomiska bedömningar

April 2019

Facken inom industrin (FI) är ett samarbetsorgan mellan de fackförbund inom industrin som omfattas av det så kallade industriavtalet. De fem förbunden är Sveriges Ingenjörer, Unionen, IF Metall, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet samt GS (Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch).

Ytterligare exemplar av rapporten kan beställas på e-postadress: fi.kansli@fikansli.se. Rapporten finns även att hämta på www.fackeninomindustrin.se

Förord

Syftet med rapporten ”Ekonomiska bedömningar april 2019” är att som ett led i de tidiga diskussionerna inför avtalsrörelsen 2020 ge de förtroendevalda i förbunden i Facken inom industrin ett underlag som beskriver de ekonomiska förutsättningarna. Rapporten fokuserar på utvecklingen de senaste åren och prognoser 2019 och 2020.

När parterna inom industrin agerar måste de beakta att de har en lönenormerande roll på hela den svenska arbetsmarknaden. Det innebär att förbunden måste anlägga ett långsiktigt perspektiv och beakta de samhällsekonomiska förutsättningar som råder.

Liksom vid tidigare rapporter följer upplägget de resonemang och principiella förhållningssätt som redovisas i Facken inom industrins skrift ”Bästa möjliga – om lönebildning och samhällsekonomi”.

Rapporten inleds med arbetsgruppens sammanfattande bedömningar. Därefter följer sex kapitel som i tur och ordning behandlar ”Omvärlden”, ”Industrins konkurrenskraft”, ”Sveriges ekonomi”, ”Inflation”, ”Sysselsättning och arbetsmarknad” och ”Löner”.

Som underlag för rapporten har arbetsgruppen använt många olika källor. SCB är en naturlig utgångspunkt men även Konjunkturinstitutets konjunkturläget mars 2019 och Riksbankens penningpolitiska rapport februari 2019 är två viktiga exempel på källor. Vi har också använt en hel del internationella källor, framför allt data och rapporter från OECD, Eurostat, ECB och IMF.

De bedömningar som arbetsgruppen gör i rapporten står rapportförfattarna själva för.

I arbetsgruppen som arbetat fram denna rapport har ingått Katarina Lundahl, och Tobias Brännemo, Unionen, Anilla Larsson och Göran Nilsson, IF Metall, Staffan Bjurulf, Sveriges Ingenjörer, Jonathan Herlitz och Erica Sjölander, Facken inom industrin.

Erica Sjölander
Kanslichef
Facken inom industrin
15 april 2019

Innehåll

1. SAMMANFATTANDE BEDÖMNINGAR	3
1.1 EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR 2019 OCH 2020	3
1.2 SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	5
2. OMVÄRLDEN	7
2.1 TILLVÄXTTAKTEN AVMATTAS OCH RISKERNA FINNS KVAR	8
2.2 SAMMANFATTNING	12
3. INDUSTRINS KONKURRENSKRAFT	13
3.1 ÖKANDE INDUSTRIPRODUKTION	13
3.2 SNABBARE ÖKNING AV ARBETSKRAFTSKOSTNADERNA I SVERIGE ÄN I VÄSTEUROPA	17
3.3 STORA SVÄNGNINGAR I VÄXELKURSEN	18
3.4 RELATIV ARBETSKRAFTSKOSTNADSUTVECKLING.....	18
3.5 SNABBARE PRODUKTIVITETSUTVECKLING I SVERIGE SEDAN 2015	21
3.6 HÖGT KAPACITETSUTNYTTJANDE	22
3.7 INVESTERINGARNA FORTSATT HÖGA.....	22
3.8 GOD LÖNSAMHET INOM INDUSTRIEN	24
3.9 SVENSK EXPORT UTVECKLAS I TAKT MED MARKNADEN.....	26
3.10 STABILT BYTESFÖRHÅLLANDE	27
3.11 EN STABIL UTVECKLING AV BYTESBALANSEN	28
3.12 SAMMANFATTNING	29
STARK UTVECKLING FÖR STORBOLAGEN.....	30
4. SVERIGES EKONOMI	35
4.1 BNP TILLVÄXTEN BROMSAR IN NÅGOT.....	35
4.2 FORTSATT GOD UTVECKLING FÖR EXPORT OCH INDUSTRIPRODUKTION.....	36
4.3 HUSHÅLLENS KONSUMTIONSTILLVÄXT FORTSÄTTER	38
4.4 OFFENTLIGA KONSUMTIONEN ÖKAR.....	39
4.5 BOSTADSBYGGANDET SÄNKE FÖR INVESTERINGARNA.....	39
4.6 SAMMANFATTNING	41
5. INFLATION.....	42
5.1 INFLATION VID MÅLET	42
5.2 INFLATIONEN I ANDRA LÄNDER.....	43
5.3 PRISUTVECKLING UR FÖRETAGENS PERSPEKTIV	44
5.4 FÖRÄDLINGSVÄRDEPRISER.....	46
5.5 ENHETSARBETSKRAFTSKOSTNAD OCH LÖNEINFLATIONEN.....	47
5.6 SAMMANFATTNING	48
6. SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSMARKNAD	49
6.1 SYSSELSÄTTNINGEN FORTSÄTTER ATT ÖKA	49
6.2 SAMMANFATTNING	52
7. LÖNER	53
7.1 LÄGRE LÖNEÖKNINGSTAKT EFTER FINANSKRISEN	53
7.2 FORTSATT REALLÖNEÖKNINGAR.....	54
7.3 I TAKT MED EUROPA	55
7.4 INDUSTRIEN NORMERAR.....	57
7.5 SAMMANFATTNING	58

1. Sammanfattande bedömningar

I detta kapitel görs en sammanfattning av det ekonomiska läget i april 2019. Detta beskrivs mer utförligt i kapitel 2-7. Kapitlet avslutas med arbetsgruppens sammanfattande slutsatser om det aktuella ekonomiska läget ett knappt år före avtalsrörelsen 2020.

1.1 Ekonomiska förutsättningar 2019 och 2020

Svensk industri har idag ett bättre utgångsläge än vad som var fallet några år tillbaka. Några månader in på 2019 kan vi konstatera att svensk industri överlag fortsatt har en bra utveckling och att konkurrenskraften är god. Med stöd av den kraftigt förbättrade lönsamheten finns möjligheter för svensk industri att göra framtidsinriktade investeringar.

Från högkonjunktur till måttlig tillväxt

När vi summerar den ekonomiska utvecklingen 2017 och 2018 blev den bättre än den som förväntades när vi stod inför avtalsrörelsen 2017, det gäller både globalt och för Sverige. 2017 skedde en uppgång i tillväxttakten i de länder som är viktigast för svensk export till närmare tre procent och 2018 blev tillväxten fortfarande bra men något lägre.

När man blickar framåt finns det alltid en osäkerhet kring utvecklingen men de prognoser som görs idag talar om en tillväxt runt två procent för de närmaste kommande åren. Det innebär en mer måttlig men fortsatt stabil tillväxt i vår omvärld. Den mer beskedliga tillväxten framöver förklaras av att tillväxten i världshandeln och den globala industriproduktionen saktat in. Den inhemska efterfrågan förväntas dock fortsätta att utvecklas relativt starkt. Det är främst euroländerna som tappar fart medan USA har en fortsatt god konjunkturutveckling även om en avmattning förväntas även där. En mindre nedtrappning av Kinas tillväxt får också påverkan på den globala tillväxttakten.

Sverige har de senaste åren befunnit sig i en högkonjunktur. Tillväxttakten var som starkast under 2015 och början av 2016 men fortsatte även 2017 och 2018 att vara hög. BNP-tillväxten framöver väntas gradvis blir mer långsam, men vi ser inte någon större nedgång i tillväxttakten, även om en viss oro finns kopplat till bostadssektorn och risker för en sämre utveckling i vår omvärld. Industriproduktionen förväntas fortsätta att öka med omkring två procent per år 2019 och 2020.

God konkurrenskraft

Under åren 2012-2014 var svensk industris konkurrenssituation ansträngd. Kapacitetsutnyttjandet var lågt, industriproduktionen utvecklades svagare än i andra länder och Sverige tappade marknadsandelar. En orsak till detta var den starka kronkursen.

Olika konkurrenskraftsindikatorer visar att utvecklingen har vänt de senaste fyra åren. Från 2015 har svensk konkurrenskraft förbättrats. Industriproduktionen har ökat snabbare jämfört med viktiga konkurrentländer och lönsamheten i svensk industri har förbättrats och bedöms av företagen själva nu vara på mycket goda nivåer. Den svenska exporten växer i takt med exportmarknaderna. Även bytesbalansen fortsätter att vara positiv gentemot utlandet, dock har den haft en avtagande trend sedan 2006.

De stora industriföretagen har haft mycket goda tider under de senaste åren. Utveckling av hållbara lösningar och teknik som sker i industrin skapar ett marknadsförsprång gentemot konkurrenter och ger förutsättningar för vinst och ökade marknadsandelar även i osäkra tider och global turbulens.

De svenska arbetskraftskostnaderna är ungefär på samma nivå som genomsnittet för de viktigaste konkurrentländerna i Västeuropa. Det är en mindre skillnad i kostnadsnivå jämfört med åren före. Till en del förklaras förändringen av kostnadsläget de senaste åren av en väsentligt svagare kronkurs jämfört med tidigare. Dessutom har svensk industri haft en något snabbare ökning av produktiviteten de senaste åren.

Inflation och inflationsförväntningar nära målet

Efter ett antal år med mycket låg inflation har inflationen de senaste två åren legat nära målet två procent mätt med KPIF. Även KPI ligger sedan en tid vid målet. Under kommande år förväntas inflationen ligga kvar nära inflationsmålet. Inflationsförväntningarna ligger också runt två procent i Sverige.

I flera europeiska länder har inflationen stigit och konsumentpriserna ökar nu med omkring två procent i de flesta av Sveriges viktigaste konkurrentländer.

Företagens förädlingsvärdepriser har de senaste åren ökat med 1,5 procent per år. I industrin har förädlingsvärdepriserna ökat mer. Det finns ett tydligt samband mellan att industrins priser har ökat och att växelkursen har försvagats. Det svenska bytesförhållandet har varit relativt stabilt de senaste åren.

Penningpolitiken i de länder som är Sveriges viktigaste handelspartners är fortsatt expansiv men har tagit små steg i riktning mot en normalisering även om takten och utgångsläget ser olika ut i olika länder. Sedan juli 2014 har Riksbanken åter satt inflationsmålet i fokus för penningpolitiken. Det återskapar förutsättningarna för ett bra samspel mellan lönebildningen och penningpolitiken.

Stigande sysselsättning

Sysselsättningen i Sverige ökade med drygt 400 000 personer mellan 2013 och 2018. En stor del av ökningen skedde bland utrikes födda. Även 2019 fortsätter sysselsättningsuppgången även om ökningstakten inte förväntas bli lika snabb. Antalet personer som är direkt sysselsatta inom industrin har legat på en stabil nivå de senaste åren. Under 2017 och början av 2018 har det skett en ökning av industrisysselsättningen som hänger samman med fordonsindustrins expansion.

Arbetslösheten har fortsatt att sjunka och uppskattas bli i genomsnitt drygt sex procent under 2019. Antalet varsel har sjunkit de senaste åren och är nu på historiskt sett låga nivåer. Matchningen på svensk arbetsmarknad är fortfarande ett problem. Bristtalen är höga och många företag har svårt att hitta arbetskraft. Samtidigt finns många arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Fortsatt ökade reallöner

De industrianställdas löner har ökat med drygt två procent per år under de senaste åren. Reallönen har ökat varje år under perioden 2013-2018 och även 2019 förväntas den fortsätta att öka. Löneökningarna på övriga delar av svensk arbetsmarknad följer i stort de inom industrin, även om en viss variation förekommer.

Lönerna ökade i Sverige ungefär samma takt som i Tyskland under perioden 2013-2018. Lönerna i Sverige har ökat snabbare än i Västeuropa i genomsnitt. Sverige ligger de senaste åren på en något högre takt jämfört med övriga Europa när det gäller industrianställdas reallöneutveckling.

1.2 Sammanfattande slutsatser

Nedan sammanfattas rapportens viktigaste slutsatser och bedömningar.

- BNP-utvecklingen i de länder i omvärlden som är viktiga för svensk export steg under 2017 och 2018 och tillväxten väntas fortsätta öka med runt två procent under 2019 och 2020. Det är en avmattning av högkonjunkturen som ligger i korten och det finns risker som skapar oro för att utvecklingen ska bromsa in mer.
- Vår genomgång av ett antal konkurrenskraftsindikatorer visar att svensk industris konkurrenskraft har förbättrats under de senaste åren och ur de flesta aspekter idag hävdar sig relativt väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Industrin befinner sig idag på mer fast grund jämfört med för några år sedan och med en förbättrad lönsamhet finns möjligheter att göra framtidsinriktade investeringar vilket kan bidra till fortsatt god konkurrenskraft.
- Svensk industris relativa arbetskraftskostnadsnivå ligger senaste åren nära genomsnittet i Västeuropa. Försvagningen av den svenska kronkursen har bidragit till att kostnadsläget är lägre idag jämfört med för några år sedan. Både svensk industris produktivitet och industriproduktionen har de senaste åren utvecklats bättre jämfört med länderna i Västeuropa.
- Inflationstakten, mätt med KPIF, är idag nära målet och förväntas bli omkring två procent även framöver. Riksbankens ansträngningar att nå inflationsmålet har gett resultat. Det återskapar förutsättningarna för ett bra samspel mellan lönebildningen och penningpolitiken.

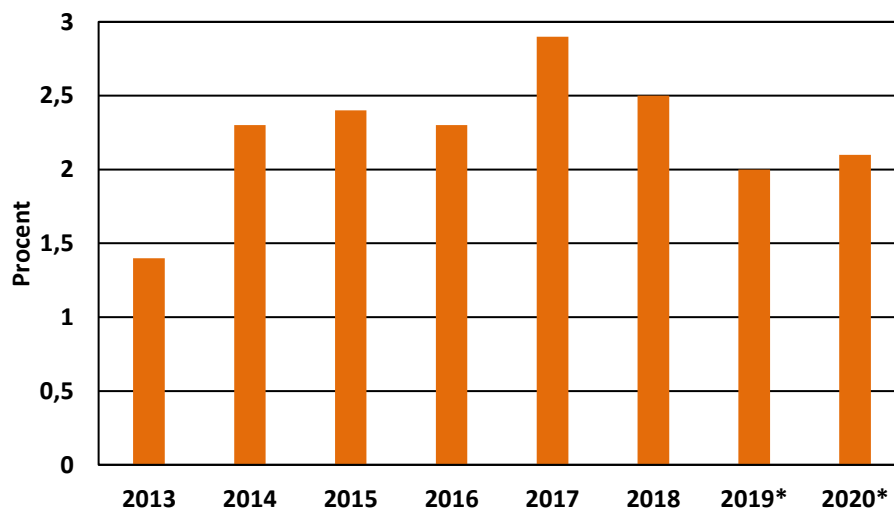
- Sysselsättningen har ökat snabbt och sysselsättningsgraden är idag den högsta i EU. För att ytterligare minska arbetslösheten krävs omfattande utbildningsinsatser framförallt riktade gentemot grupper av arbetslösa som har en kortare och bristfällig utbildning. Viktigt är också att utveckla systemen för kompetensutveckling för de som redan är yrkesverksamma, vilket också är centralt för att stärka den framtida konkurrenskraften.
- Innevarande avtalsperiods löneökningstakt har hittills gett reallöneökningar och bedöms fortsätta att ge det även under 2019. Det innebär att innevarande avtalsperiod kommer att ge reallöneökningar varje år. Löneökningstakten är förenlig med inflationsmålet, en god sysselsättningsutveckling och uppfyller samtidigt kravet på internationell konkurrenskraft.

2. Omvärlden

I det här kapitlet görs en internationell utblick med fokus på den ekonomiska utvecklingen i de regioner som är viktigast för svensk export. Framförallt belyses de senaste åren. Prognoser från Konjunkturinstitutet, Internationella valutafonden och OECD används för 2019 och 2020.

Under de senaste åren har den globala ekonomin stärkts. Diagram 2.1 visar en tydlig återhämtning för världsekonomin mellan 2013 och 2017 mätt med KIX-vikter¹, dvs. om man väger samman omvärlden enligt betydelsen för svensk export. Tillväxten på 2,9 procent 2017 enligt KIX-index var den snabbaste sedan 2011. En viktig förklaring till den goda utvecklingen 2017 är att Europa hade en hög tillväxt det året. Tillväxttakten enligt KIX-index låg även 2018 i närheten av genomsnittet för decenniet innan finanskrisen. Utvecklingen de senaste åren har varit mer positiv än vad de flesta förväntade sig när de 2016 gjorde prognoser för kommande år.

Diagram 2.1 BNP-utveckling i omvärlden enligt utrikeshandelsvägt index (KIX), procent

Källa: Konjunkturinstitutet *Prognos

Tillväxttakten har nu börjat bromsa in till följd av långsammare tillväxt i världshandeln och i den globala industriproduktionen. Prognosen för 2019 och 2020 pekar mot en svagare tillväxt. USA och länderna i Västeuropa förväntas under kommande år få tillväxttakter som ligger under de genomsnitt som de hade under perioden innan finanskrisen men även fortsättningsvis ha en bättre tillväxt än under krisåren.

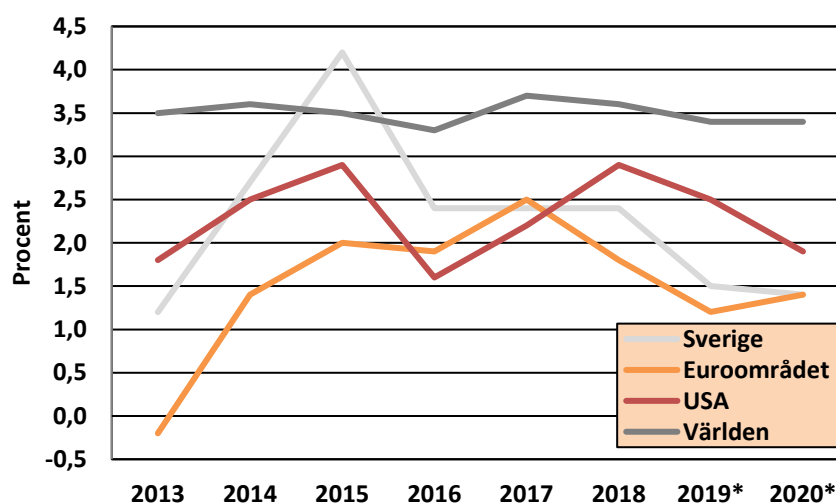
¹ KIX-vikter för olika länder tas fram av Konjunkturinstitutet och baseras på ländernas handel med Sverige vad gäller bearbetade varor och råvaror och länders betydelse som konkurrent på Sveriges exportmarknader. BNP-utvecklingen i omvärlden mätt med KIX-index väger således samman BNP-tillväxten i Sveriges omvärld med hänsyn till ländernas betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

2.1 Tillväxttakten avmattas och riskerna finns kvar

Utvecklingen av världsekonomin under 2017 och en bra bit in i 2018 var mycket positiv. Den globala tillväxten mattades av något under 2018, till 3,6 procent på årsbasis, vilket är en historiskt bra nivå. Drivande i den globala tillväxten har under de senaste åren varit snabbare tillväxt i euroområdet, Japan, Kina och USA. Ökad handel och investeringar fortsätter vara de viktigaste förklaringarna till den globala tillväxten. Den inhemska efterfrågan, särskilt investeringar som har varit en viktig del i den globala återhämtningen, förväntas fortsätta vara stark trots en minskad tillväxt totalt sett. Fortfarande kvarstår ett visst arv från finanskrisen, bland annat högre skuldnivåer världen över.

Återhämtningen i Europa som pågått sedan 2013 tappade fart under 2018 och denna utveckling ser ut att fortsätta under 2019 men läget kan ljusna redan nästa år (se diagram 2.2). Den amerikanska ekonomin växer fortfarande relativt starkt men en avmattning förväntas dra ned tillväxten framöver även där. Även om tillväxtförväntningarna sammantaget kan beskrivas som fortsatt positiva, dock med mindre ökning för 2019-2020, har sannolikheten för en lägre tillväxttakt jämfört med de senaste åren ökat.

Diagram 2.2 BNP-utveckling 2013-2020, procent

Källa: Konjunkturinstitutet

År 2018 var den globala tillväxten 3,6 procent (se tabell 2.1). Konjunkturinstitutet prognosticerar i mars 2019 en tillväxttakt på 3,4 procent både 2019 och 2020. OECDs senaste prognos från mars 2019 är snarlik, en tillväxt på 3,3 procent 2019 och 3,4 procent 2020. Internationella valutafonden tror i sin prognos från april att tillväxten blir 3,3 procent 2019 men tror också på en ökning nästa år till 3,6 procent tillväxt globalt. En inbromsning i världshandeln och de senaste årens starka investeringskonjunktur förklarar den lägre tillväxttakten 2019. Längst ned i tabell 2.1 redovisas den KIX-vägda BNP-prognosen. Den visar en tillväxt på 2,0 procent 2019 och 2,1 procent 2020.

Tabell 2.1 BNP i utvalda länder och regioner

	2017	2018	2019*	2020*
Finland	2,7	2,3	1,8	1,6
Tyskland	2,5	1,5	1,0	1,4
Euroområdet	2,5	1,8	1,2	1,4
Danmark	2,3	1,2	2,0	1,6
Storbritannien	1,8	1,4	1,4	1,6
Sverige	2,4	2,4	1,5	1,4
Norge	2,4	1,7	1,9	2,0
USA	2,2	2,9	2,5	1,9
Kina	6,8	6,7	6,2	6,0
Indien	7,0	7,4	7,2	7,6
Världen	3,7	3,6	3,4	3,4
KIX-vägd	2,9	2,5	2,0	2,1

Källa: Konjunkturinstitutet

Osäkerheter och risker

Liksom tidigare kännetecknas prognoserna för utvecklingen i världsekonomin av betydande osäkerheter och prognosmakarna lyfter ofta fram risker för en sämre utveckling. Riskerna är främst kopplade till pågående handelskonflikter, brexit och annan politisk instabilitet. Samtidigt som osäkerheterna redan påverkar världsekonomin negativt är det också möjligt att politiska lösningar som ger klarhet i frågorna och minskar osäkerheten möjligen kan leda till en stärkt konjunktur. Både osäkerheten kring handelskonflikterna och brexit förväntas avta senast under nästa år.

Risken för globalt handelskrig finns fortfarande kvar, vilket påverkar globala konjunkturen och om det utvecklas på ett sätt så att tullar och andra hinder ökar riskerar svensk ekonomi att påverkas negativt. USA och Kina har förhandlat om lösningar för handeln mellan länderna. Under tiden dessa förhandlingar pågår har USA skjutit upp de planerade tullhöjningarna. Det finns också en oro att USA ska fortsätta driva på i frågan om importtullar för bilar vilket skulle påverka många av EU-länderna negativt, framförallt Tyskland men också Sverige.

Osäkerheten kring brexit hämmar utvecklingen i Storbritannien och får också påverkan på övriga EU-länder. Storleken på effekterna av brexit kan variera stort beroende på hur frågan kommer att lösas i slutändan. Det är fortfarande oklart hur detta kommer att ske. Det man kan konstatera är att om man upphäver den integration som skapats mellan Storbritannien och EU de senaste 40 åren kommer det att ha en negativ inverkan på inkomst och sysselsättning, både i Storbritannien och i de återstående 27 EU-länderna.

Tillväxtekonomierna

Även om tillväxtekonomierna förväntas växa i princip konstant runt drygt 4,5 procent i genomsnitt finns det stora skillnader mellan olika länder i såväl nivå som trend.

Handelstullarna som USA infört mot Kina påverkar den kinesiska ekonomin negativt. Många tillväxtländer är förhållandevis beroende av export varför en lösning på handelskonflikten och ett handelsavtal mellan USA och Kina inte bara är viktigt för de direkt berörda utan även för många företags globala värdekedjor, inte minst de företag som har sitt ursprung i Sverige.

Att den ekonomiska utvecklingen varit stark i tillväxtländerna beror delvis, men inte enbart, på den höga tillväxten i Kina. Tillväxten i Kina har gradvis dämpats de senaste åren men hamnade 2018 mycket nära sitt mål.

Effekterna för Kinas exportindustri av USAs höjda importtullar på många kinesiska varor har parerats med en expansiv penning- och finanspolitik. Exempelvis har skattesänkningar genomförts och mildrade kassakrav för bankutlåning införts. Dessa åtgärder kan dock riskera att öka på den höga skuldsättningen och ge problem vid en inbromsning av tillväxten.

Förväntningen är att tillväxten i år blir lägre. Det politiska målet för tillväxt har justerats ned till sex procent för år 2020. Den lägre tillväxten följer av dämpade investeringar och export, men är också ett resultat av en medveten politik för att få en mer hållbar ekonomisk utveckling.

Den indiska ekonomin går åt motsatt håll och tillväxten förväntas öka tillväxttakten till 7,6 procent 2020 medan ASEAN förväntas fortsätta växa stadigt kring fem procent. Latinamerika och Afrika har förutsättningar att växa snabbare från relativt sett låga nivåer medan Östeuropa påverkas negativt av avmattningen i EU kombinerat med landspecifika utmaningar i Turkiet och Ryssland.

Utvecklade länder

De utvecklade ekonomierna visade tydliga tecken på avmattning under framförallt andra halvan av 2018 med lägre produktions- och inköpschefsindex, även om nivåerna fortsatt signalerade ekonomisk expansion. Det finns dock en betydande osäkerhet, som förstärkts av oklara utsikter kring handels- och räntepolitiken.

USA

USAs ekonomi ger ett stort bidrag till den internationella konjunkturen. Den starka investeringsledda tillväxten har bidragit till att dollarn har förstärkts. Den amerikanska ekonomin förväntas få en fortsatt stark utveckling framöver men fortsätter inte att växa över sin potential bland annat eftersom effekterna av skattesänkningarna klingar av under 2019. Tillväxten förväntas mattas av till 2,5 procent 2019 och landa på knappa två procent 2020. Den amerikanska arbetsmarknaden är väldigt stark, med en arbetslöshet under fyra procent och breda löneuppgångar, vilket borgar för fortsatt stark konsumtion samtidigt som eventuella handelskonflikter har en mer begränsad direkt effekt på den amerikanska ekonomin.

Det finns risker på såväl nedsidan (recession) som uppsidan (överhettning) men sammantaget förväntas centralbanken balansera riskerna genom penningpolitiken. Möjligheterna till finanspolitiska åtgärder är mer begränsade givet att kongressen är delad på federal nivå men det kan ändå bli viss stimulans via delstaterna under valåret 2020. Den expansiva finanspolitiken har skyndat på återhämtningen men kommer till priset av en högre statsskuld. Tillsammans med den protektionistiska handelspolitiken finns risken för ett ekonomiskt bakslag längre fram.

Europa

Den lägre tillväxten i euroområdet under andra halvåret 2018 berodde på relativt svag BNP-tillväxt i framförallt Tyskland och Italien men även Frankrike. Bilindustrin i Tyskland påverkades negativt av de nya reglerna för utsläppshantering. Dessutom minskade efterfrågan på tyska exportprodukter, vilket hänger samman med osäkerheterna kring handelspolitiken.

De ekonomiska utsikterna för Europa ser något sämre ut innevarande år. Arbetsmarknaden är, precis som i USA, förhållandevis stark men Europa som helhet är mer beroende av export. Möjligheterna och viljan att stimulera ekonomin med expansiv finanspolitik skiljer sig kraftigt åt mellan enskilda länder. Sammantaget förväntas tillväxttakten sjunka till 1,2 procent i år. Vissa länder kan falla in i teknisk recession (två kvartal i rad med negativ tillväxt) men det handlar snarare om en konjunktursvängning än en renodlad lågkonjunktur och en försiktig återhämtning under 2020 är därför inte osannolik. Den fortsatta expansiva penningpolitiken och god investeringskonjunktur gör att tillväxten förväntas kunna ta ny fart redan nästa år.

Arbetslösheten är på den lägsta nivån sedan december 2008 och förväntas fortsätta minska i många länder. Dock är skillnaden i arbetslöshet fortsatt stor mellan medlemsländerna. En dämpad lönetillväxt är en viktig anledning till att inflationen i euroområdet är låg. I euroområdet har dock inflationen nu nått upp till ECBs mål om en inflation nära två procent. Penningpolitiken väntas vara fortsatt expansiv under en längre period framöver.

Tyskland, som ledande exportland, är särskilt utsatt för det globala handelsklimatet, vilket fick effekt på tillväxten i landet under 2018 och väntas få det i år också. Minskad handel med Kina är en viktig förklaring. Kina är Tysklands tredje största exportmarknad (efter USA och Frankrike). På fjärde plats kommer Storbritannien. Tysklands exportorientering gör landet sårbart för de fortsatta spänningarna i den globala handeln och osäkerheten kring de framtida relationerna mellan EU och Storbritannien. Det är värt att lägga till att Tysklands arbetsmarknad är mycket stark och att arbetslösheten för närvarande är mycket låg, cirka tre procent.

Storbritannien fick en sämre tillväxt 2018, bland annat till följd av en svag utveckling av investeringar och export. De många turerna kring brexit är besvärande för den ekonomiska utvecklingen i landet. Det leder till att företag

förväntas vara fortsatt avvaktande vad gäller investeringar. Storbritanniens BNP förväntas öka måttligt under 2019 och 2020.

En svagare konjunktur i Europa påverkar de nordiska ekonomierna och tillväxttakten mattas något. Medan Sverige och Finland bedöms få en lägre tillväxttakt 2019, ökar Danmark och Norge sin tillväxt efter ett svagare 2018. Arbetslösheten i de nordiska länderna är relativt låg, framförallt i Danmark och Norge som uppvisar historiskt låga nivåer.

2.2 Sammanfattning

Den globala återhämtningen i BNP-tillväxt som pågått sedan 2013 tappade fart mot slutet av 2018. 2017 var ett år med mycket god tillväxt i nivå med decenniet före finanskrisen och utvecklingen blev starkare än vad som förväntats. En god tillväxt i världshandeln och investeringarna är viktiga förklaringar till den positiva utvecklingen. Kommande år väntas en tillväxttakt som är långsammare men fortfarande positiv.

Osäkerheter kring handelsavtal och eventuella handelskonflikter tillsammans med brexit gör att det finns en oro för att världsekonomin ska utvecklas sämre än förväntat. Å andra sidan skulle klarhet i dessa frågor, dvs. ett handelsavtal mellan Kina och USA respektive mellan EU och Storbritannien, kunna bidra till en mer positiv syn på tillväxtmöjligheterna.

3. Industrins konkurrenskraft

I detta kapitel görs en genomgång av ett antal indikatorer som Facken inom industrin använder för att bedöma utvecklingen av svensk industris konkurrenskraft. Jämförelser görs över tid och med några viktiga konkurrentländer.

3.1 Ökande industriproduktion

Utvecklingen av industriproduktionen mäts i antingen löpande eller fasta priser (dvs. utvecklingen justerad för prisförändringar). Beroende på vilket av dessa mått som används blir bilden som ges olika. I detta avsnitt redovisas därför kvartalsstatistik över utvecklingen enligt båda måtten (diagram 3.1).

Fördjupning 3.1 Omklassificering av Ericsson AB i den officiella statistiken

Företaget Ericsson AB har av SCB till stora delar blivit omklassificerat i den svenska näringsgrensindelningen, SNI, från industriverksamhet till tjänsteverksamhet dvs. från näringsgren C (tillverkningsindustri), till i huvudsak näringsgren J (informations- och kommunikationsföretag). Detta påverkar alla delar av den officiella statistiken som behandlar svensk tillverkningsindustri. Förändringen slår även igenom i internationella statistikkällor som bygger på Sveriges officiella statistik.

Eftersom Ericsson är relativt stort i termer av anställda, omsättning och förädlingsvärde blir påverkan stor på olika ekonomiska variabler för industrin (och tjänstesektorn). Effekten är tydlig i statistiken och medför i flera fall brott i kurvorna.

När det gäller data från nationalräkenskaperna har exkluderingen av Ericsson från industrin skett from kvartal 1 2015. I konjunkturlönestatistiken skedde ändringen från och med januari 2017.

I de fall det är möjligt har alternativa beräkningssätt använts för att korrigera för eller ta hänsyn till denna förändring i statistiken, vilket i förekommande fall kommenteras i rapporttexten.

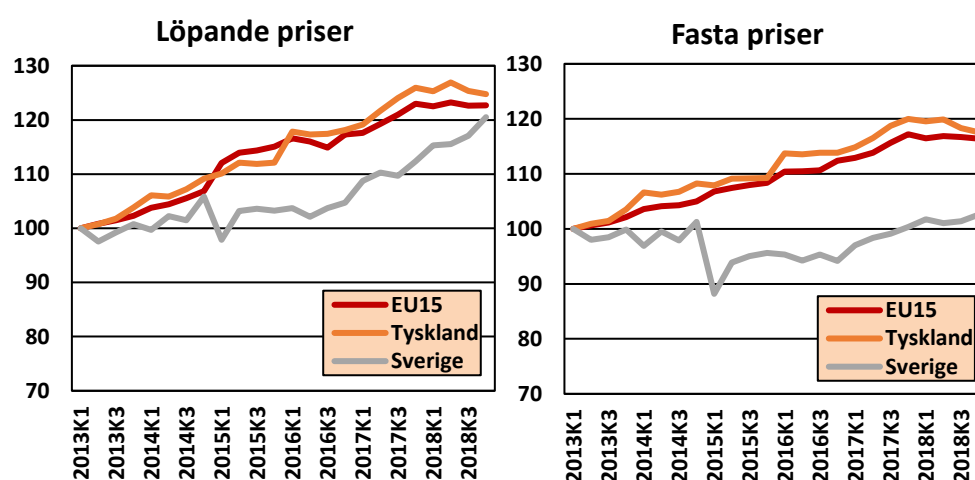
Som beskrivs närmare i fördjupning 3.1 skedde en omklassificering av Ericsson AB i de svenska nationalräkenskaperna vid första kvartalet 2015. Det medför ett tydligt tidsseriebrott mellan sista kvartalet 2014 och första kvartalet 2015 i diagram 3.1.

Med denna ”Ericsson-effekt” inkluderad i statistiken (dvs. där den minskning i förädlingsvärde som orsakats av att Ericsson inte längre ingår i tillverkningsindustrin finns med i diagrammen) är det tydligt förädlingsvärdet av svensk industriproduktion ligger på en lägre nivå jämfört med tidigare.

Jämförs däremot den procentuella utvecklingen av produktionen före respektive efter omklassificeringen av Ericsson AB framgår att produktionen i svensk industri utvecklats i avsevärt snabbare takt än i Tyskland och i EU15-länderna (tabell 3.1) mellan första kvartalet 2015 och sista kvartalet 2018, mätt i såväl fasta som löpande priser. Under 2013 och 2014 ökade industriproduktionen däremot långsammare än i både Tyskland och EU15, framförallt mätt i fasta priser.

Både tysk och europeisk industri i stort har utvecklats väl och utvecklingen har varit ständigt uppåtgående under perioden. Tysk industriproduktion förklarar en stor del av hela utvecklingen i EU15-länderna under perioden.

Diagram 3.1 Produktionsutveckling² i tillverkningsindustrin, index 2013K1=100

Källa: Eurostat och egna beräkningar

Tabell 3.1 Ackumulerad (total) produktionsutveckling³, respektive period

	Löpande priser		Fasta priser	
	2013K1-2014K4	2015K1-2018K4	2013K1-2014K4	2015K1-2018K4
EU 15	6,9	9,5	5,0	9,0
Tyskland	9,2	13,3	8,3	8,9
Sverige	5,8	23,1	1,3	16,3

Källa: Eurostat och egna beräkningar

I tysk industri och i industrin i EU15-länderna har produktionsutvecklingen, sett över hela perioden mätt i löpande priser, varit något högre än mätt i fasta priser. I Sverige var produktionsutvecklingen mätt i löpande priser betydligt högre än mätt i fasta priser. Att produktionen ökar snabbare i löpande än i fasta priser förklaras av att priserna (förädlingsvärdepriserna) stiger.

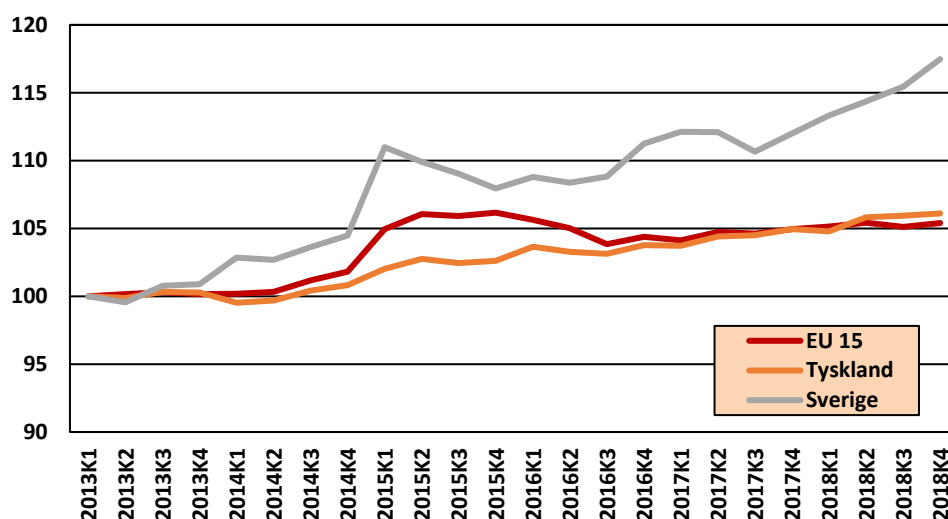
Förädlingsvärdepriset tas fram som kvoten mellan förädlingsvärdet (dvs. produktion minus insatsförbrukning) mätt i löpande priser och förädlingsvärdet

² Säsongrensat och kalenderkorrigerat.

³ Säsongrensat och kalenderkorrigerat.

mätt i fasta priser. Ett stigande pris på bruttoproduktionen höjer förädlingsvärdepriset, medan ett stigande pris på förbrukningen ger ett lägre förädlingsvärdepris. Förädlingsvärdeprisets utveckling visar därmed hur mycket av prisökningarna som företagen faktiskt kan tillgodogöra sig. Ett stigande förädlingsvärdepris innebär att priset ökar på det företaget producerat. Det innebär ett utökat utrymme för löner och vinster.

Diagram 3.2 Utveckling av förädlingsvärdepriser i tillverkningsindustrin, index 2013K1=100

Källa: Eurostat och egna beräkningar

Diagram 3.2 visar att de svenska förädlingsvärdepriserna ökat i betydligt snabbare takt än i såväl Tyskland som EU15. I diagrammet redovisas prisutvecklingen jämfört med första kvartalet 2013. Exempelvis kan avläsas att vid det första kvartalet 2015 var de svenska förädlingsvärdepriserna drygt 10 procent högre än vid första kvartalet 2013. Den snabba ökningen första kvartalet 2015 har sannolikt till stor del en "beräkningsteknisk" förklaring till följd av omklassificeringen av Ericsson (se fördjupning 3.1). När företaget föll bort ur statistiken ändrades proportionerna med avseende på olika ekonomiska variabler (däribland förädlingsvärden) i den kvarvarande delen av tillverkningsindustrin.

Förädlingsvärdena mätt i fasta priser föll kraftigare än förädlingsvärdena mätt i löpande priser, vilket ökade förädlingsvärdepriserna mellan de två kvartalen. Priserna har därefter stannat kvar på denna nya högre nivå och fortsatt utvecklas uppåt.

Även i EU15 i stort ökade förädlingsvärdepriserna 2015 för att under 2016 avta något och därefter mattas av. Tyskland har sedan 2014 uppvisat en jämn, men förhållandevis långsam, tillväxt av förädlingsvärdepriserna. Tabell 3.2 visar att förädlingsvärdepriserna i svensk industri utvecklats snabbare än i EU15 och i Tyskland båda perioderna.

Tabell 3.2 Ackumulerad (total) förädlingsvärdeprisutveckling, respektive period

	2013K1-2014K4	2015K1-2018K4
EU 15	1,8	0,4
Tyskland	0,8	4,0
Sverige	4,5	5,8

Källa: Eurostat och egna beräkningar

Fördjupning 3.2 Svensk industriproduktion stabil i förhållande till euroländerna

Svensk industriproduktion har sett över industriavtalsperioden utgjort en relativt konstant andel i förhållande till euroländernas⁴ totala industriproduktion. Under större delen av perioden har produktionen uppgått till mellan fyra och fem procent av produktionen i euroländerna. Det är viktigt att notera att för att möjliggöra denna typ av jämförelse måste en gemensam valuta användas, och i detta fall är produktionen i Sverige omräknad till euro. Det medför att diagram 3.3 utöver att spegla förändringar i den svenska industriproduktionen i förhållande till euroländernas produktion även speglar växelkursförändringar⁵.

Under 2017 och 2018 sågs en viss nedgång i den svenska produktionens andel av den europeiska produktionen. Euron stärktes kraftigt mot den svenska kronan under perioden, vilket ledde till att den europeiska produktionen stärktes, beräknat med svenska kronor som gemensam valuta. Försvagningen kan därmed till stor del härledas till valutaeffekten. Som jämförelse visar diagram 3.1 på en snabbare ökning av den svenska än den europeiska produktionen (i detta fall dock EU15-länderna, vilket gör att diagrammen inte är helt jämförbara) under 2018, räknat i respektive nationella valutor.

Diagram 3.3 Svensk industriproduktion som andel av euroländernas totala produktion (gemensam valuta)

Källa: Thomson Reuters Datastream och Eurostat

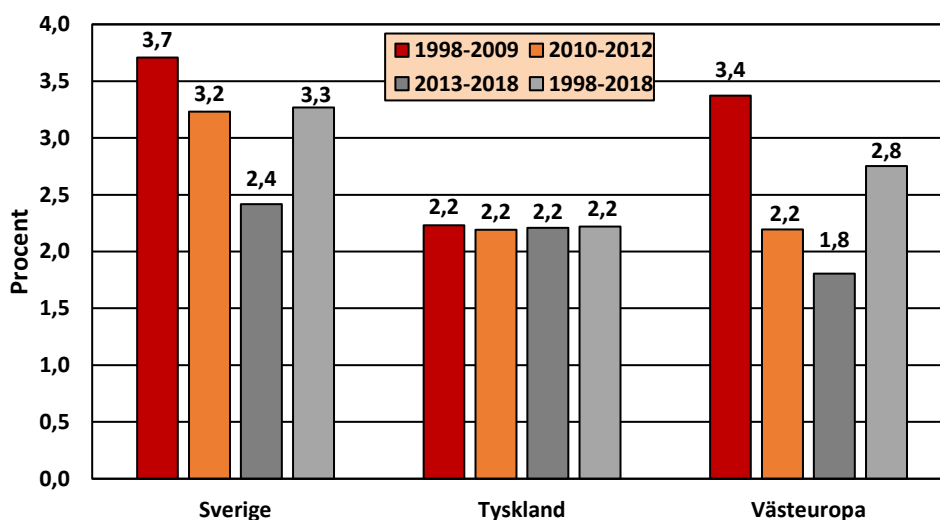
⁴ I begreppet euroländerna ingår för hela perioden de nuvarande Euroländerna. Andelen är beräknad som Sveriges industriproduktion i förhållande till Euroländernas industriproduktion i nominella termer.

⁵ För att ta hänsyn till omklassificeringen av Ericsson är branschen informations- och kommunikationsverksamhet sammanslaget med tillverkningsindustrin i diagram 3.3.

3.2 Snabbare ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige än i Västeuropa

Arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade med i genomsnitt 3,3 procent per år under perioden 1998-2018. Det är något högre än för de västeuropeiska⁶ länderna som hade en genomsnittlig ökningstakt på 2,8 procent. Diagram 3.4 visar den genomsnittliga årliga ökningen av arbetskraftskostnaden i Sverige, Tyskland och Västeuropa (KIX-vägt) under perioden 1998-2018 samt uppdelat på tre olika delperioder i detta tidsintervall. Efter finanskrisen har arbetskraftskostnadernas ökningstakt sjunkit i både Sverige och Västeuropa. För de västeuropeiska länderna som grupp sjönk ökningstakten från 3,4 procent till 2,2 procent mellan perioderna 1998-2009 och 2010-2012. Därefter sjönk ökningstakten ytterligare och landade på 1,8 procent per år under perioden 2013-2018.

Diagram 3.4 Procentuell årlig ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige, Tyskland och Västeuropa (nationell valuta) 1998-2018

Källa: Eurostat Labour cost index (LCI)

De svenska arbetskraftskostnadernas ökningstakt har avtagit över tid. Snabbast ökningstakt uppvisades under perioden 1998-2009, då arbetskraftskostnaderna ökade med 3,7 procent per år. Under åren runt finanskrisen avtog ökningstakten och var 3,2 procent per år. Efter finanskrisen skedde en nedväxling av arbetskraftskostnadernas ökningstakt och sett över hela perioden 2013-2018 blev den 2,4 procent per år.

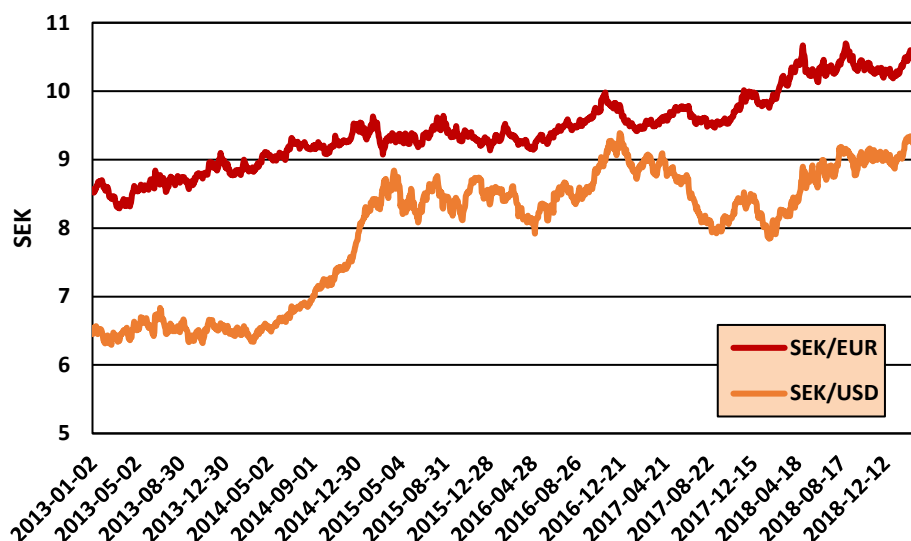
I Tyskland har utvecklingen varit konstant med 2,2 procent i snitt under alla perioderna. Tyskland är Sveriges viktigaste konkurrentland och väger därmed tyngst vid beräkning av den västeuropeiska ökningstakten.

⁶ Med Västeuropa avses Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland, Österrike, Danmark, Storbritannien och Norge. De redovisade siffrorna är KIX-vägs genomsnitt, där länderna ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

3.3 Stora svängningar i växelkursen

Sedan mitten av 2013 har den svenska kronans kurs mot euron och dollarn successivt försvagats och under första halvåret 2018 kom särskilt kraftiga fall. Sommaren 2014 försvagades kronan mot dollarn kraftigt (diagram 3.5), och har sedan dess fram till dagsläget legat kvar relativt stabilt och pendlat kring denna svagare nivå. Försvagningen mot euron har skett stegvis under de fem senaste åren.

Diagram 3.5 Den svenska kronans kurs gentemot euron och dollarn, dagsdata

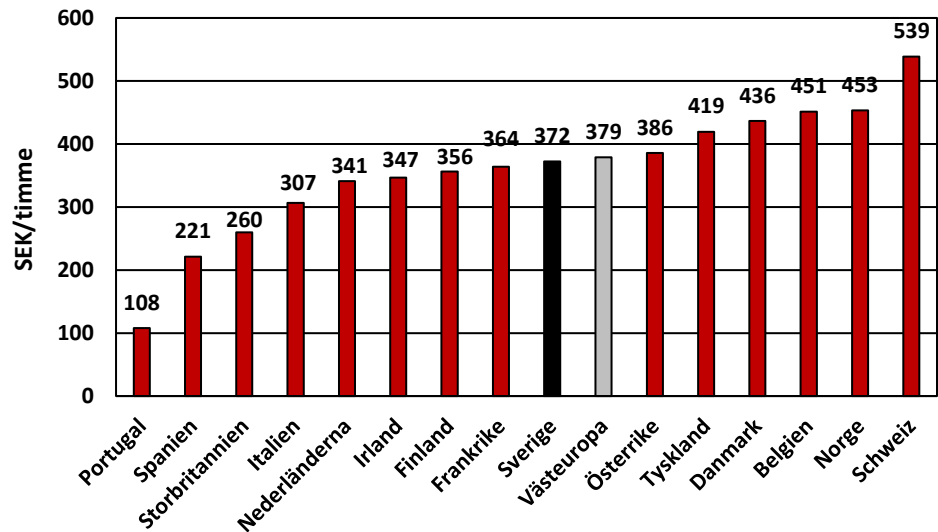
Källa: Riksbanken

Generellt sett gynnas de svenska exportföretagen av en svag krona eftersom det sänker prisnivån på svenska varor och tjänster i utlandet och därmed leder till ökad försäljning. Detta gäller dock inte alla företag i och med att exporten kan ha innehåll som är importerat, och som med en svag kronkurs får en högre prisnivå.

3.4 Relativ arbetskraftskostnadsutveckling

Jämförelse av arbetskraftskostnader mellan länder visar att växelkursen har stor inverkan. I diagram 3.6 visas 2018 års genomsnittliga arbetskraftskostnader per timme i svenska kronor. Den lägsta arbetskraftskostnaden återfinns i Portugal med 108 kronor per timme medan Schweiz hade de högsta genomsnittliga arbetskraftskostnaderna med 539 kronor per timme. Den genomsnittliga arbetskraftskostnaden i Sverige var 372 kronor per timme och i Västeuropa i sin helhet 379 kronor per timme.

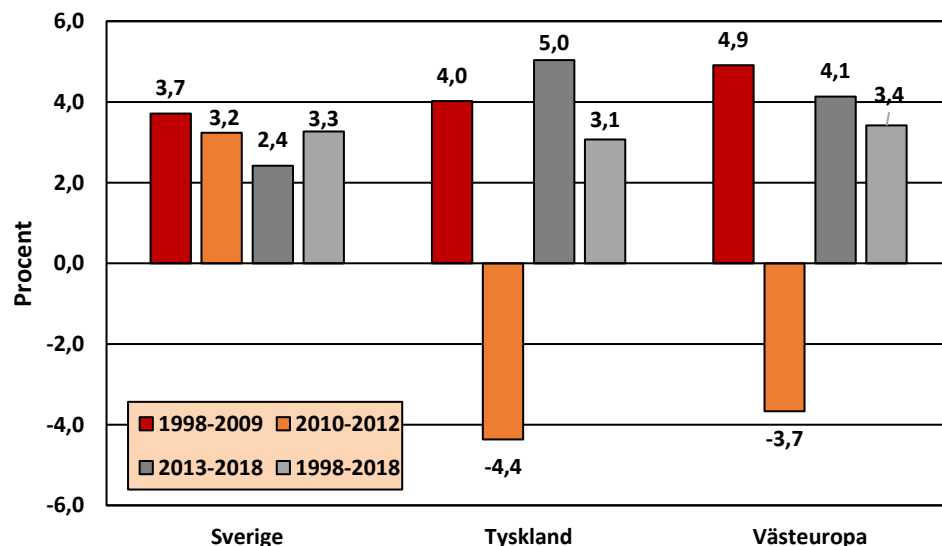
Diagram 3.6 Arbetskraftskostnad per timme, tillverkningsindustrin Västeuropa 2018 (gemensam valuta SEK/h)

Källa: Conference Board och Eurostat LCI

Diagram 3.7 visar ökningen av arbetskraftskostnaden under perioden 1998-2018, samt under tre delperioder, mätt med svenska kronor som gemensam valuta. Diagram 3.7 kan jämföras med diagram 3.4, som visar ökningen av arbetskraftskostnaden i nationell valuta. Vid jämförelse av de två diagrammen blir det tydligt att förändringen i växelkurserna haft stor inverkan under perioden. Sett över hela perioden 1998-2018 har arbetskraftskostnaderna ökat med 3,1 procent i Tyskland och 3,4 procent i Västeuropa i sin helhet. Räknat i nationell valuta var motsvarande siffror 2,2 respektive 2,8 procent (se diagram 3.4).

Diagram 3.7 Ökning av arbetskraftskostnaden i Sverige, Tyskland och Västeuropa 1998-2018 (gemensam valuta SEK), procent

Källa: Eurostat LCI

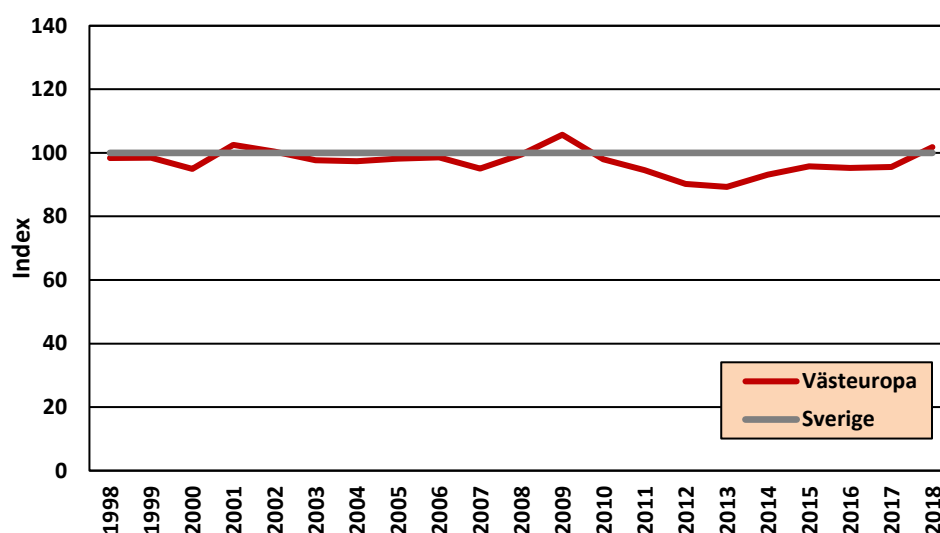
När de tre delintervallen betraktas blir skillnaderna ännu tydligare. Den starka kronkursen under början av decenniet slog igenom kraftigt på arbetskrafts-

kostnaderna 2010-2012. Arbetskraftskostnaderna i Tyskland minskade med i genomsnitt 4,4 procent per år mätt i svenska kronor, jämfört med en årlig ökning om 2,2 procent mätt i nationell valuta.

För Västeuropa i sin helhet minskade arbetskraftskostnaderna med 3,7 procent per år, mätt i svenska kronor, under perioden 2010-2012. Det ska jämföras med 2,2 procents ökning räknat i nationell valuta.

Under 2013-2018 har arbetskraftskostnaderna ökat betydligt snabbare i Västeuropa och i synnerhet Tyskland än i Sverige, mätt i svenska kronor (gemensam valuta). I Sverige ökade arbetskraftskostnaderna med 2,4 procent per år 2013-2018. I Tyskland var ökningstakten fem procent (2,2 procent i nationell valuta) och i Västeuropa 4,1 procent (1,8 procent i nationell valuta).

Diagram 3.8 Sveriges relativa arbetskraftskostnad jämfört med Västeuropa 1998-2018, Sverige=100⁷

Källa: Conference Board, Riksbanken, Eurostat LCI och egna beräkningar

I diagram 3.8 presenteras de västeuropeiska ländernas arbetskraftskostnader i förhållande till de svenska. Under större delen av perioden, fram till finanskrisen, har skillnaden mellan Sverige och Västeuropa varit liten. De relativa arbetskraftskostnaderna i Sverige var mestadels omkring två till tre procentenheter högre än genomsnittet för Västeuropa. En något högre ökning av arbetskraftskostnaden i Sverige uppvägs under denna period av en något försvagad växelkurs. I samband med att den svenska kronan försvagades kraftigt under 2001 respektive 2009 var arbetskraftskostnaderna i Sverige lägre än i Västeuropa. Under perioden 2011-2013 skedde istället en förstärkning av kronkursen vilket fick till följd att den relativa arbetskraftskostnaden för Västeuropa sjönk och svenska arbetskraftskostnader blev relativt höga. Kronan stärktes mot euron med nära tio procent. 2012 och 2013 var det svenska relativa kostnadsläget drygt 10 procent över genomsnittet för Västeuropa. 2014 vände trenden och den relativa arbetskraftskostnaden mellan

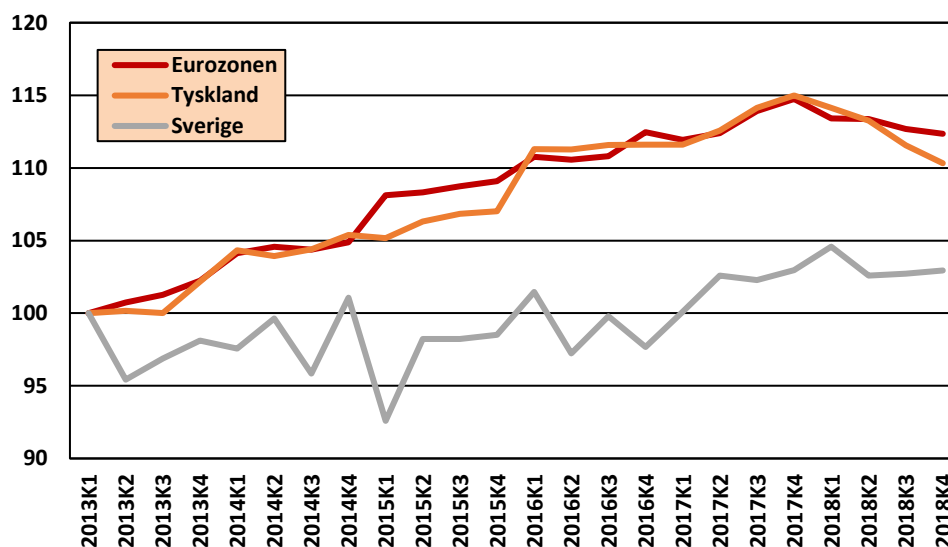
⁷ I detta diagram ingår även Schweiz i Västeuropa.

Sverige och Västeuropa minskade för att 2015 stanna upp på en nivå omkring 4-5 procent över den västeuropeiska, där den befunnit sig till och med 2017. Även om Sverige på senare år uppvisat en snabbare ökning av arbetskraftskostnaderna än Västeuropa, mätt i nationell valuta, har det vägts upp av en svag svensk krona vilket lett till att förhållandet mellan arbetskraftskostnaderna varit i stort sett oförändrat. Under 2018 har dock den relativa arbetskraftskostnaden för Sverige sjunkit, vilket beror på en försvagad kronkurs.

3.5 Snabbare produktivetsutveckling i Sverige sedan 2015

Diagram 3.9 jämför produktivetsutvecklingen i svensk tillverkningsindustri med utvecklingen i Tyskland och de 19 länderna i Eurozonen under perioden 2013-2018. Länderna i eurozonen och Tyskland har sammantaget sett över hela perioden 2013-2018 uppvisat en högre produktivitetstillväxt än Sverige. Under 2013 och 2014 var den svenska tillväxten svag medan produktiviteten i Tyskland och i Eurozonen utvecklades i något snabbare takt. Vid det första kvartalet 2015 syns ett tydligt brott i tidsserien för Sverige, vilket kan härledas till flytten av Ericsson AB (se fördjupning 3.1). Sedan 2015 har produktiviteten i svensk industri utvecklats positivt och med högre tillväxt än i både Tyskland och i eurozonen (se tabell 3.3).

Diagram 3.9 Produktivetsutveckling inom tillverkningsindustrin, index 2013K1=100, 2013-2018⁸

Källa: ECB, Eurostat samt egna beräkningar.

Tabell 3.3 Ackumulerad produktivetsutveckling inom tillverkningsindustrin, respektive period

	2013K1-2014K4	2015K1-2018K4
Eurozonen	4,9	3,9
Tyskland	5,4	4,9
Sverige	1,1	11,2

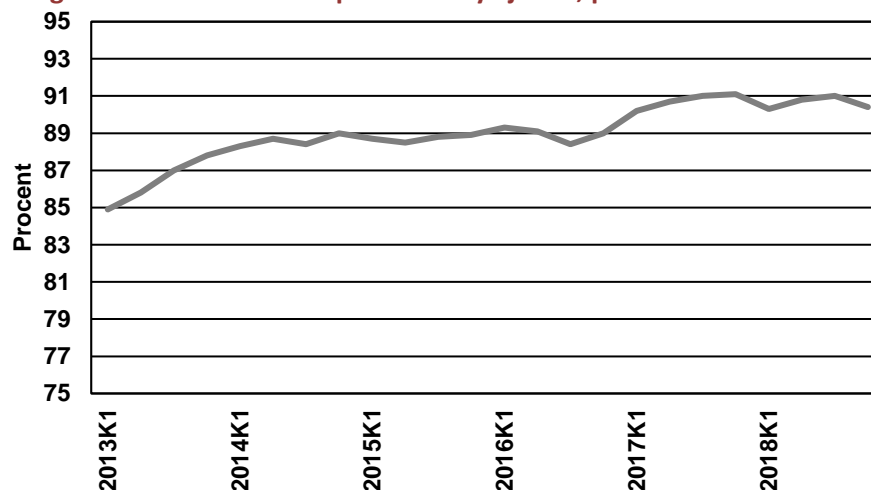
Källa: ECB, Eurostat samt egna beräkningar.

⁸ Säsongrensat och kalenderkorrigerat.

3.6 Högt kapacitetsutnyttjande

Om kapacitetsutnyttjandet skulle ligga på hundra procent betyder det att industrin producerar för sin fulla potential för att möta efterfrågan⁹. Kapacitetsutnyttjandet i svensk industri har legat stadigt över 90 procent sedan första kvartalet 2017 (se diagram 3.10).

Diagram 3.10 Industrins kapacitetsutnyttjande, procent 2013K1-2018K4

Källa: SCB

Sammantaget är det framför allt kapacitetsutnyttjandet i produktionen av investeringsvaror (93,3 procent fjärde kvartalet 2018), stål- och metallverk (95 procent fjärde kvartalet 2018) och motorfordonsindustrin (95,2 procent fjärde kvartalet 2018) som har ökat betydligt. Kapacitetsutnyttjandet är tillbaka på liknande nivåer som före finanskrisen och är högre än genomsnittet för perioden därefter. Kapacitetsutnyttjandegraden ger skäl att tro att behovet av investeringar i industrin ökar.

3.7 Investeringarna fortsatt höga

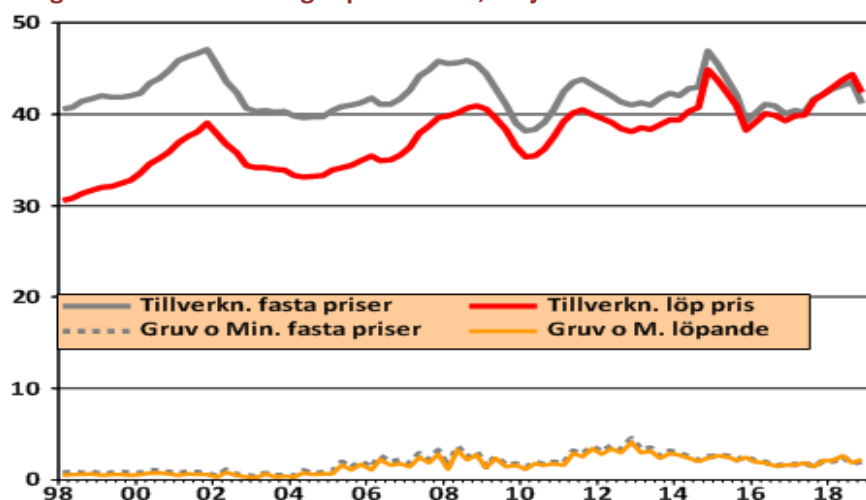
Industrins investeringar har legat på en stabil nivå sett över tid. Den senaste perioden har det skett en investeringsökning i svensk industri som är ett resultat av en stark utveckling i flera branscher.

I diagram 3.11 beskrivs den kvartalsvisa utvecklingen av investeringarna. Även immateriella tillgångar är medräknade, såsom forskning och utveckling (FoU). Från och med första kvartalet år 2015 flyttades Ericsson från tillverkningsindustrin i nationalräkenskaperna, vilket ger ett fall i investeringarnas nivå men trendriktningen går fortfarande att urskilja. Innan dess var det en tid av dämpad investeringsutveckling men det skedde ett trendbrott i slutet av 2014 och den ökade

⁹ Vad som är full potential ändras över tid, då industrier läggs ned och andra dyker upp. Exempelvis är det större chans att närma sig full potential om många industrier lagts ner och landet går in i en högkonjunktur.

då kraftigt för att sedan falla. Under 2017 ökade investeringarna igen och har fortsatt uppåt under 2018 förutom en dipp sista kvartalet som kan bero på FoU som flyttat utomlands.

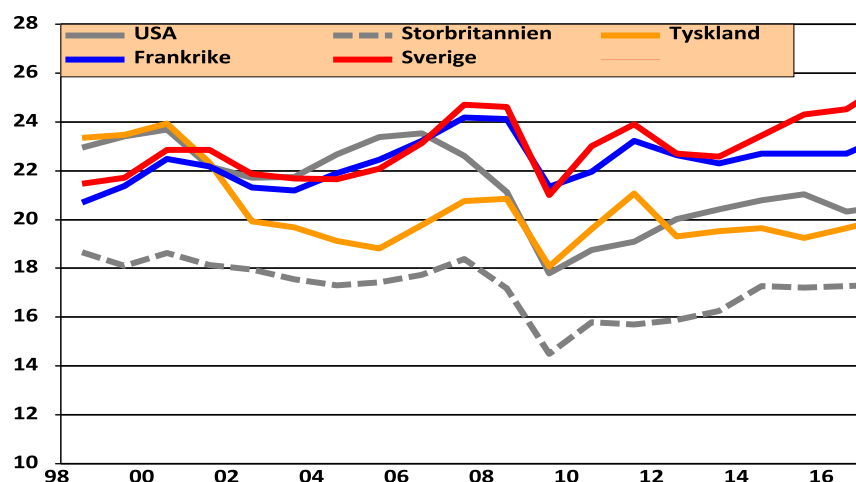
Diagram 3.11 Investeringar per kvartal, miljarder kronor

Källa: Thomson Reuters Datastream

Det är de immateriella investeringarna som haft den kraftigaste tillväxten sedan 1998. Mellan 1998 och 2014 dubblerades de i princip mätt i löpande priser. Det är också den typen av investeringar som väger tyngst i industrisnittet. Efter 2014 har dock de immateriella investeringarna dalat vilket till en del kan bero på att Ericsson inte är med i industristatistiken längre.

Diagram 3.12 Investeringar som andel av BNP, hela ekonomin, procent, 1998-2017

Källa: Thomson Reuters Datastream

De totala bruttoinvesteringarnas andel av BNP (investeringskvoten) i Sverige uppgick till en fjärdedel år 2017. Det är en relativt hög nivå jämfört med andra

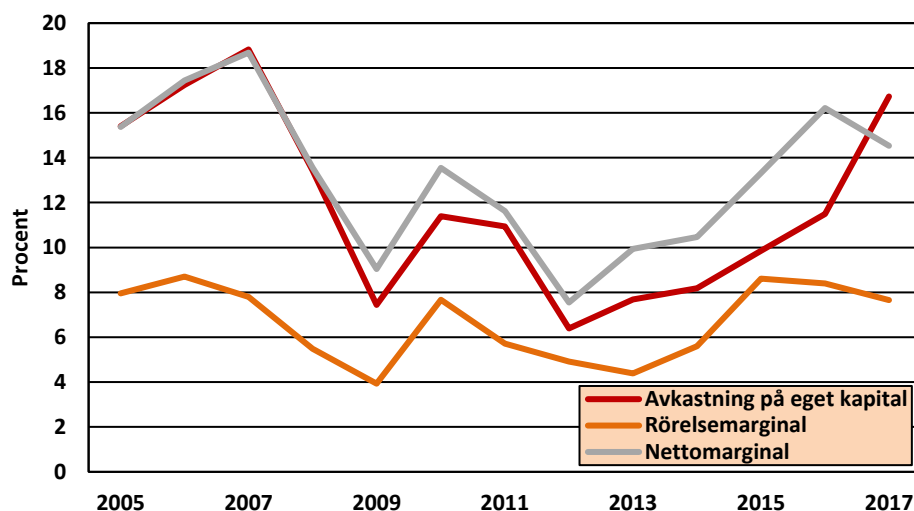
viktiga konkurrentländer¹⁰ (se diagram 3.12). Sedan 2013 har andelen ökat. Sverige och Frankrike följde varandra relativt väl åt fram till 2013, sedan har inte Frankrikes investeringsandel ökat i samma takt som Sveriges. De tyska investeringarna låg på en femtedel som andel av BNP år 2017 och trenden har varit fallande de senaste åren. I USA minskade investeringsandelen kraftigt i samband med finanskrisen, men därefter har det varit en stigande trend. Storbritannien har den lägsta investeringskvoten, år 2017 hamnade den på strax under 18 procent.

3.8 God lönsamhet inom industrin

Lönsamhet och vinster kan mätas på flera olika sätt. I detta avsnitt redovisas vinst- och lönsamhetsmått baserade på både företagsekonomiska data och nationalräkenskaperna.

I diagram 3.13 redovisas utvecklingen av tre företagsekonomiska nyckeltal sett till tillverkningsindustrin, framräknade från SCB:s statistikdatabas Företagens ekonomi. Lönsamhetens koppling till konjunkturutvecklingen blir tydlig i diagrammet, med ett kraftigt fall i samband med finanskrisen och en negativ utveckling i samband med lågkonjunkturen i eurokrisens spår.

Diagram 3.13 Vinst och lönsamhet inom tillverkningsindustrin, 2005-2017, procent

Källa: SCB, Företagens ekonomi och egna beräkningar

Både nettomarginalen¹¹ och avkastningen på eget kapital steg mellan 2012 och 2016, sedan har nettomarginalen fallit och avkastningen på eget kapital har ökat i en brantare takt. Rörelsemarginalen¹² vände uppåt 2013 men har sedan minskat efter 2015. Nivån på måtten är nu högre än genomsnittet för hela 2000-talet trots de exceptionellt höga siffrorna i början av perioden, strax före IT-krisen 2001.

¹⁰ Sveriges höga investeringar beror delvis på bostadsbyggandet (se kapitel X).

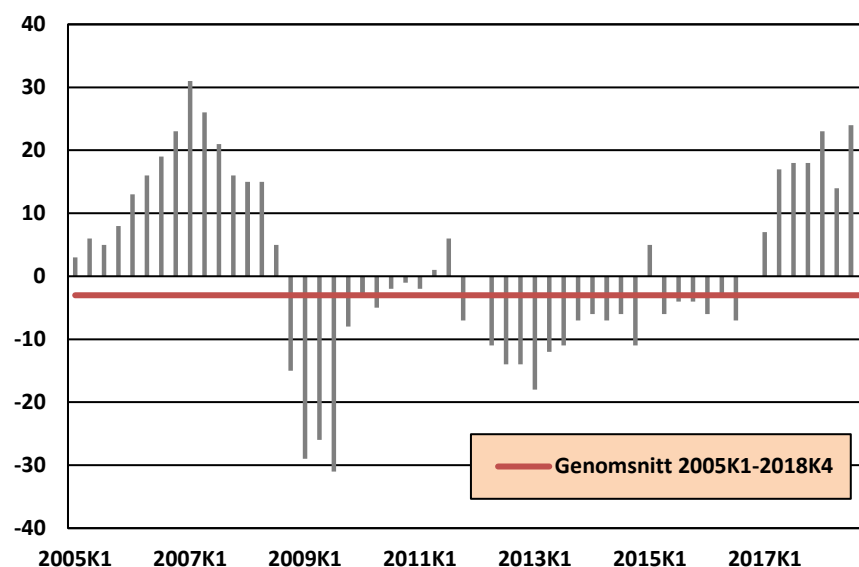
¹¹ Nettomarginalen visar resultat efter skatt till omsättningen.

¹² Rörelsemarginalen visar rörelsens resultat i förhållande till omsättningen.

Sammantaget sett till de tre nyckeltalen tyder utvecklingen på en förstärkt lönsamhet i industrin under de senaste åren men med en avtagande trend efter år 2016 för rörelsemarginalen och nettomarginalen.

I Konjunkturinstitutets konjunkturbarometern ombeds företagen att själva skatta sin lönsamhet. I diagram 3.14 redovisas nettot mellan de som bedömer lönsamheten som god och de som bedömer den som dålig. Före finanskrisen var uppfattningen om lönsamheten positiv, sedan kom en period då den var övervägande negativ, emellertid hamnade den på positiva nivåer igen från fjärde kvartalet 2016 som är jämförbara med före finanskrisen.

Diagram 3.14 Lönsamhet inom tillverkningsindustrin, nulägesomdöme, 2005K1-2018K4

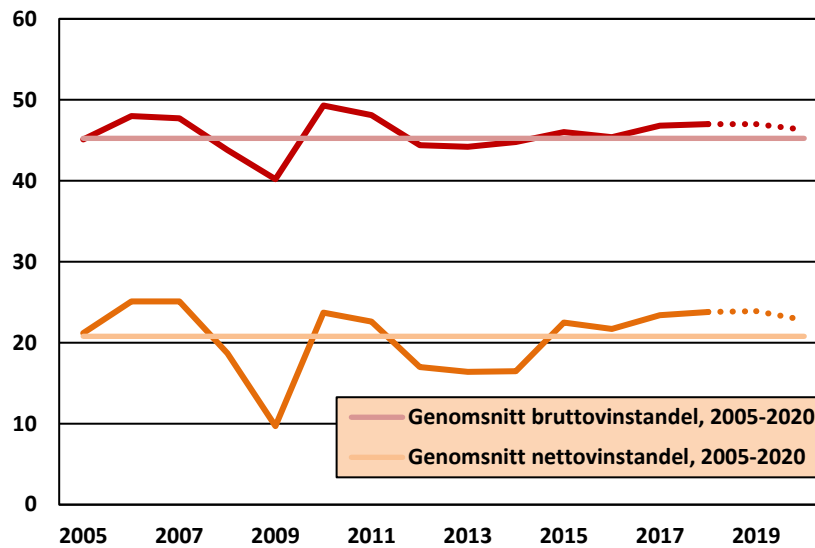
Källa:

Konjunkturinstitutet

Utöver de företagsekonomiska mått som redovisades i diagram 3.13 och företagens egna lönsamhetsbedömningar i diagram 3.14 så går det även att ta fram makroekonomiska vinst- och lönsamhetsmått från nationalräkenskaperna. Ett sådant mått är vinstandelen. Det förädlingsvärde, dvs. produktionen minus insatsförbrukning, som skapas i ett företag går antingen till vinster eller arbetskraftskostnader. Genom att sätta dessa i relation till förädlingsvärdet fås vinstandelen och arbetskostnadsandelen. Om vinstandelen ökar så sker det på bekostnad av arbetskostnadsandelen och tvärtom.

I diagram 3.15 redovisas utvecklingen av bruttovinstandelen respektive nettovinstandelen i industrin. Bruttovinstandelen utgör vinstandelen före kostnader för kapitalförslitning. Från år 2015 ligger brutto- och nettovinstandelen över genomsnittet sedan 1998. Nettovinstandelen ligger lite högre från snittet än vad bruttovinstandelen gör. Både brutto- och nettovinstandelen prognosticeras att minska något framöver.

Diagram 3.15 Brutto- och nettovinstandel i industrin, 1998-2019

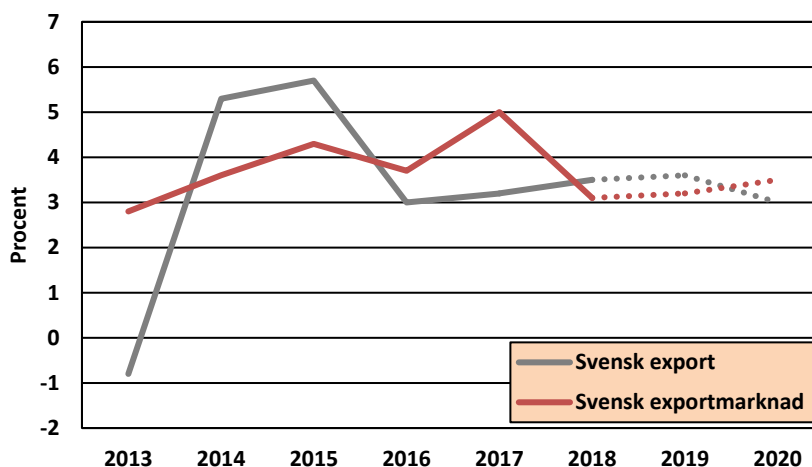
Källa: Konjunkturinstitutet

3.9 Svensk export utvecklas i takt med marknaden

Hur svensk export utvecklas i relation till tillväxten av den svenska exportmarknaden är en indikator på svensk konkurrenskraft. Utifall att exporten utvecklas mer långsamt än exportmarknaden kan det tyda på att Sverige mister exportmarknadsandelar. Ur ett internationellt perspektiv är marknadsandelar ett nollsummespel, och det som har skett är att mer utvecklade länder har förlorat marknadsandelar till tillväxtekonomier sedan 1990-talet samtidigt som den globala ekonomin vuxit. Därför kan det vara svårt att dra några slutsatser om den svenska konkurrenskraften genom att endast titta på Sveriges marknadsandelars utveckling.

Perioden 1998- 2013 följdes exportmarknaden och exporten åt relativt väl. År 2013 utvecklades dock exporten betydligt sämre än marknaden, vilket delvis har sin förklaring i den starka växelkurs för kronan som rådde under året. Därefter har istället det omvända skett med en försvagad växelkurs och en export som växte mer än exportmarknaden fram till 2016 då exportmarknaden ökade. Därefter beräknas variablerna följa varandra mer väl.

Diagram 3.16 Svensk exportmarknad och export, 2013-2020, procentuell förändring

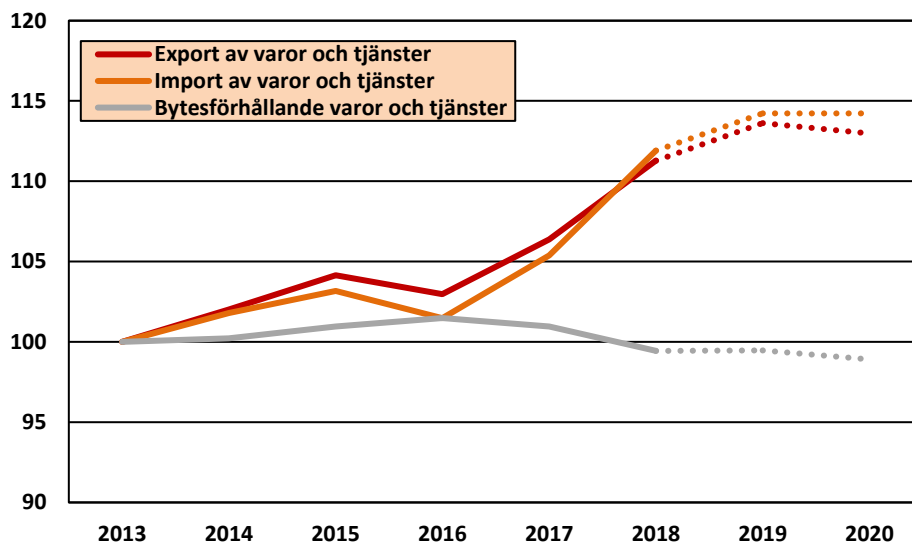

Källa: Konjunkturinstitutet

3.10 Stabilt bytesförhållande

Utvecklingen av priset på den svenska exporten påverkar exportföretagens betalningsförmåga. Däremot har exportprisernas utveckling ingen direkt påverkan på den svenska inflationen. Importprisutvecklingen har emellertid en stor påverkan på konsumentpriserna och de påverkar också företagens betalningsförmåga. Hur mycket beror på hur beroende företagen är av importerade produkter.

Diagram 3.17 Bytesförhållande, export- och importpriser

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar

Skillnaderna mellan export- och importprisutvecklingen benämns bytesförhållandet¹³. Om exportpriserna ökar mer än importpriserna förbättras det

¹³ ”Terms of trade” på engelska

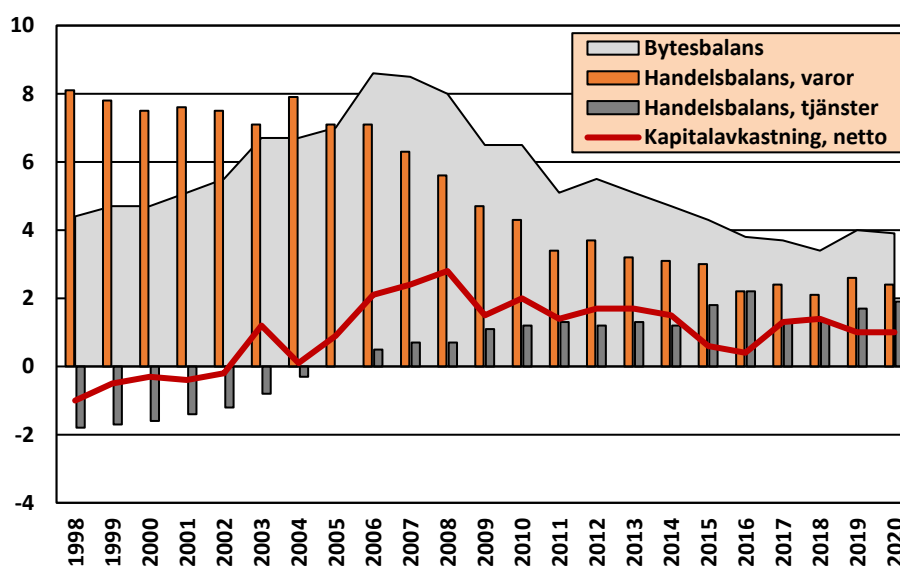
svenska bytesförhållandet. Det skapar ett reall löneutrymme. Och omvänt gäller att det reala löneutrymmet minskar om bytesförhållandet försämras.

Diagram 3.17 visar prisutvecklingen på Sveriges totala export respektive import av varor och tjänster samt bytesförhållandet utveckling med 2013 som basår (index=100). Förändringen av export och importpriserna följer ett likartat mönster. Både export och importpriserna har stigit relativt mycket från 2016 fram till idag. Eftersom export och importpriserna ökar ungefär lika mycket blir effekten att bytesförhållandet är i stort sett oförändrat, dock beräknas förhållandet att minska något eftersom exportpriserna förutses att avta en aning.

3.11 En stabil utveckling av bytesbalansen

Bytesbalansen visar skillnaden mellan vad som produceras och vad som förbrukas i ett land. Den består av fyra delar: handelsbalansen¹⁴, tjänstebalansen¹⁵, faktorinkomster¹⁶ och löpande transfereringar¹⁷. När bytesbalansen är positiv betyder det att landet har ett positivt sparande gentemot utlandet. Så har varit fallet för Sveriges del sedan mitten av 1990-talet.

Diagram 3.18 Bytesbalans och finansiellt sparande, löpande priser, procent av BNP

Källa: Konjunkturinstitutet Prognosdatabasen

Diagram 3.18 visar att såväl handelsbalansen för varor och tjänster som kapitalavkastningen har överskott. Utvecklingen över tid dem emellan skiljer sig dock åt. Överskottet i handelsbalansen för varor har haft en minskande trend sedan 2006 med en mer stabil nivå under de senaste åren. Samtidigt har tjänstenettet ökat

¹⁴ Varuexport minus varuimport.

¹⁵ Tjänsteexport minus tjänsteimport.

¹⁶ Avkastning på kapital och löner.

¹⁷ Bidrag och avgifter till internationella organisationer liksom bistånd.

för att 2015 och 2016 närma sig varuöverskottet, dock skedde en minskning 2017 och den spås öka en aning därefter. Nettominskningen hos tjänster kommer bland annat från handeln med övriga affärstjänster medan immateriella rättigheter och resor ökade¹⁸. Dock består överskotten i handels- och tjänstebalansen och Konjunkturinstitutet prognostiserar att bytesbalansen kommer öka sitt överskott 2019-2020 vilket tyder på en relativt god konkurrenskraft i svenskt näringsliv.

3.12 Sammanfattning

Flera indikatorer pekar på en stark konkurrenskraft i svensk industri. Den svenska industriproduktionen har sedan 2015 ökat snabbare än i EU15-länderna. Räknat i gemensam valuta har dock utvecklingen dämpats av den svaga kronan, och industriproduktionen i Sverige i förhållande till euroländerna befann sig på en stabil nivå under perioden 2015-2018. Produktivitetens utvecklingen i svensk industri har sedan 2015 varit snabbare än i europeisk industri.

De svenska arbetskraftskostnaderna ökade under perioden 2013-2018 något snabbare än i Tyskland och i Västeuropa. Tas den försvagade kronan med i beräkningen blir bilden dock en annan och de svenska arbetskraftskostnaderna ökade långsammare än de västeuropeiska och avsevärt långsammare än de tyska. Sammantaget har Sveriges relativa arbetskraftskostnad befunnit sig på en nivå omkring 4-5 procent över den västeuropeiska mellan 2015-2017. 2018 uppgick istället Sveriges relativa arbetskraftskostnad till 1,7 procent under den västeuropeiska.

Kapacitetsutnyttjandet i svensk industri är högt på över 90 procent. Det ger skäl att tro att industrin är i behov av ökade investeringar, trots en nuvarande hög investeringsnivå.

Lönsamheten för Sveriges industriföretag är god. Enligt konjunkturbarometern, där företag själva skattar sin lönsamhet, har företagen sedan 2016 en positiv inställning, jämfört med perioden efter finanskrisen då inställningen var övervägande negativ. Både brutto- och nettovinstandelen har ökat och ligger över genomsnittet sedan 1998.

Den svenska exporten växer i takt med exportmarknaderna. Även bytesbalansen fortsätter att vara positiv gentemot utlandet, dock har den minskat sedan 2006.

¹⁸ Se SCB:s Statistiknyhet för Bytesbalansen 2018-12-04

Stark utveckling för storbolagen

I detta avsnitt görs en sammanställning av nyckeltal som avser den ekonomiska utvecklingen hos de största industriföretagen hämtad från Veckans Affärer som varje år rankar Sveriges 500 största företag, utifrån omsättning. För att belysa utvecklingen finns också VD-citat från företagens boksluts-kommunikéer från 2018 med som kompletterande information.

Industribolagens siffror och nyckeltal är hämtade från respektive företags års- och interimrapporter för helåren 2016, 2017 och 2018. De nyckeltal som redovisas är omsättning, rörelseresultat (EBIT) samt utdelningar omräknat i utdelning per aktie i svenska kronor. Det kan finnas en viss osäkerhet i underlaget då de redovisade siffrorna skiljer sig något mellan årsboksluten i de olika rapporterna från olika år beroende på justeringar i efterhand. De företag som redovisas är: Volvo Group, Volvo Cars, Ericsson, Scania, Electrolux, Essity, Sandvik, Atlas Copco, SKF, Assa Abloy, SSAB, Astra Zeneca, Autoliv, Boliden, Husqvarna, Alfa Laval, Epiroc, Trelleborg och SAAB.

Det är internationella företag med verksamheter i flera länder som studeras i avsnittet. Av erfarenhet vet vi att dessa storföretags utveckling av vinster och lönsamhet har en stark samvariation med utvecklingen av företagets ekonomi enligt den officiella statistiken.

Förnyelse ger konkurrenskraft

De undersökta företagen ger i kraft av sin storlek stor samhällsekonomisk nytta med direkta och indirekta spridningseffekter på den övriga ekonomin. Storföretagen står också för huvuddelen av det svenska näringslivets samlade investeringar i FoU och har cirka 80 procent av industrins sysselsatta med forskarutbildning. I den snabba tekniska utvecklingen tar nu artificiell intelligens och 5G-tekniken en allt större plats inom produktion och utveckling. För företagets konkurrenskraft är det avgörande att de hänger med och driver på den tekniska omställningen. Där spelar Ericsson en stor roll som motor för andra stora industribolag i Sverige genom samverkan i olika test- och demonstrationsprojekt som bidrar till deras förnyelse.

Genom att de stora företagen har produktion och försäljning på en global marknad, blir de också mindre sårbara för nedgång på vissa marknader. Bredden av stora företag i olika branscher såsom skog, stål och metall, verkstadsindustri, IT- och telekom och läkemedel, gör också att den svenska industrin som helhet blir mindre beroende av förändringar eller nedgång i enskilda branscher.

Staten genom Vinnova stöttar också förnyelsen och innovationen inom svensk industri genom medfinansiering i olika utvecklingsprojekt där resultaten sedan kan skalas upp på en global marknad. Satsningarna mappar mot den svenska industrins styrkeområden och är definierade som; 1) Nästa generations resor och transporter med resurseffektiva fordon och förnyelsebara bränslen, 2) Smarta städer med innovationer, 3) Digitalisering och miljö och klimatteknik, 4) Life Science där

vård, näringsliv och akademi samverkar för nya läkemedel och medicinteknik, 5) Uppkopplad industri med smarta material.

Med medvetna och tydliga prioriteringar på hållbar utveckling och teknisk industriell förnyelse kan också industrin hålla emot i en ekonomisk nedgång med en avsvalnande konjunktur och en osäkerhet på den globala marknaden. FoU-investeringarna leder till innovation och förutsättningar att ligga i den tekniska frontlinjen globalt. Satsningarna på hållbar omställning är i linje med marknadens efterfrågan på produkter och tjänster som ger ett mindre fotavtryck och som minskar utsläppen av växthusgaser. De hållbara lösningarna och teknikutvecklingen skapar ett marknadsförspång gentemot konkurrenter och ger förutsättningar för vinst och ökade marknadsandelar även i osäkra tider och global turbulens. Tre exempel är; Sandvik, Scania och Ericsson:

”Vi fick erkännanden och inkluderades i flera internationella hållbarhetsindex, som det prestigefyllda Dow Jones Sustainability Index och Global 100 Most Sustainable Corporations. Hållbarhet är en avgörande affärsmöjlighet för oss. Exempel är vår eldrivna gruvutrustning och våra automationslösningar”: Björn Rosengren VD Sandvik

”Hållbarhet är inte längre ett val för företag. Det är avgörande för att vara relevanta för kunder. På Scania har vi ändrat hela företagets syfte till att bli en ledare i hållbara transportsystem”: Henrik Henriksson VD Scania

Vid kapitalmarknadsdagen 2019 berättade VD att Ericsson ökat marknadsandelarna från 27 till 29 procent. *”Ericsson är ett starkare bolag där ökade investeringar i FoU har resulterat i bättre konkurrenskraft och lönsamhet. Under 2018 nåddes en organisk försäljningstillväxt för första gången sedan 2013 med förbättrade bruttomarginaler inom alla segment. Tio kommersiella 5G avtal och 42 fälttester pågår. Lösningar inom AI har patenterats och testats hos flera kunder.”*: VD Börje Ekholm Ericsson

Omsättningsökning

17 av de 19 företagen slår omsättningsrekord under 2018 och ett företag ökar omsättningen. Det är bara Astra Zeneca som rapporterar försäljningsminskning. De sammanställda siffrorna redovisar en omsättningsökning som motsvarar cirka 17 procent på alla företagen i genomsnitt mellan åren 2016-2018 från 1 854 miljarder kronor till 2 165 miljarder kronor.

Fem exempel är; Volvo Cars, Alfa Laval, Epiroc, Essity och Boliden:

”För första gången sålde Volvo Cars mer än 600 000 bilar med totalt 642 000 sålda bilar. Total tillväxt var 21 procent. Under 2019 planeras fortsatt global tillväxt och ökad marknadsandel. Vi har en unik möjlighet att skala upp verksamheten och förbättra varumärket, vilket är nyckeln till Volvo Cars strategiska utveckling.”: Håkan Samuelsson VD Volvo Cars.

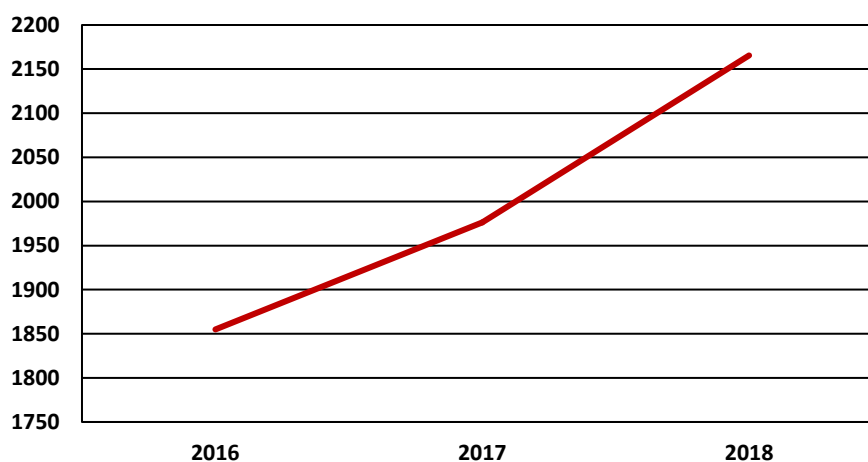
”Rörelseresultatet nådde en rekordnivå. Investeringarna i produktutveckling resulterade i produktlanseringar. Ny investering i energilagring under året. Ökad orderingång.”: Tom Erixon VD Alfa Laval

”Rekordomsättning och stark efterfrågan. Mål växa med 8 procent per år. Avtal med Ericsson om trådlös 5G anslutning.”: Per Lindberg VD Epiroc.

”Högre organisk nettoförsäljning inom alla affärsområden. Pris som industriledande företag inom Dow Jones Sustainability Index. Kommande år fokuserar vi på digital transformation. Innovationer gör oss långsiktigt framgångsrika och vi lanserade 29 stycken innovationer förra året.”: Magnus Groth VD Essity

”Ett starkt år med stabil produktion gav omsättning på SEK 52 454 miljarder (49 531) och lönsamhet på SEK 9 004 miljarder (9 015).”: Mikael Staffas VD Boliden

Sammanlagd omsättning i miljarder kronor i 19 företag under åren 2016, 2017 och 2018

Källa: Företagens årsredovisningar och egna beräkningar

Vinst före räntor och skatt

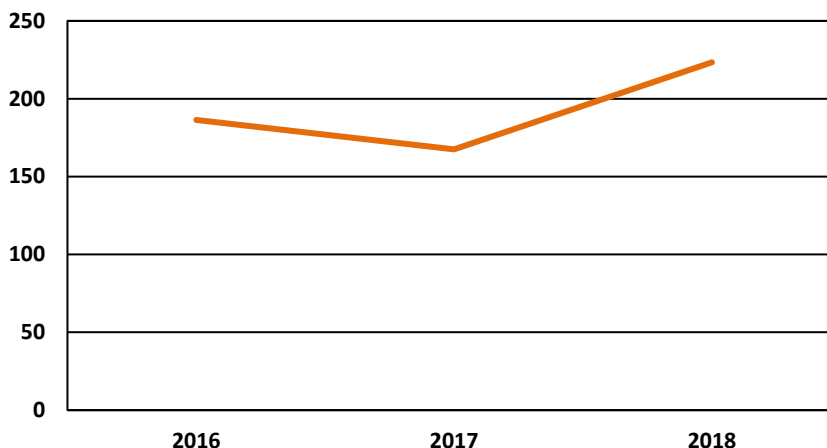
Vinsten före räntor och skatt (EBIT) har för företagen i genomsnitt ökat med cirka 20 procent för perioden från 2016-2018 från 186 miljarder till 223 miljarder totalt för samtliga företag.

Två exempel är; Sandvik och Assa Abloy:

”Helåret 2018 var ett rekordår för order, intäkter, justerat rörelseresultat och marginal samt kassaflöde. Sandvik fick ordern att genomföra en digital omvandling vid Hindustan Zincs gruva Sindesar Khurd i Indien med drift för hela den mobila maskinparken under jord.” Björn Rosengren VD Sandvik

”Assa Abloys försäljning på helåret 2018 blev SEK 84 048 M (76 137), en ökning på 10 procent med en lönsamhet på 15,4 procent. En av Assa Abloys strategier är att leda den globala produktutvecklingen och investeringar i elektromekaniska lösningar under en lång period resulterar nu.” Nico Delvaux VD Assa Abloy

Sammanlagd vinst innan räntor och skatt (EBIT) i miljarder kronor i 19 företag under åren 2016, 2017 och 2018

Källa: Företagens årsredovisningar och egna beräkningar

Utdelning

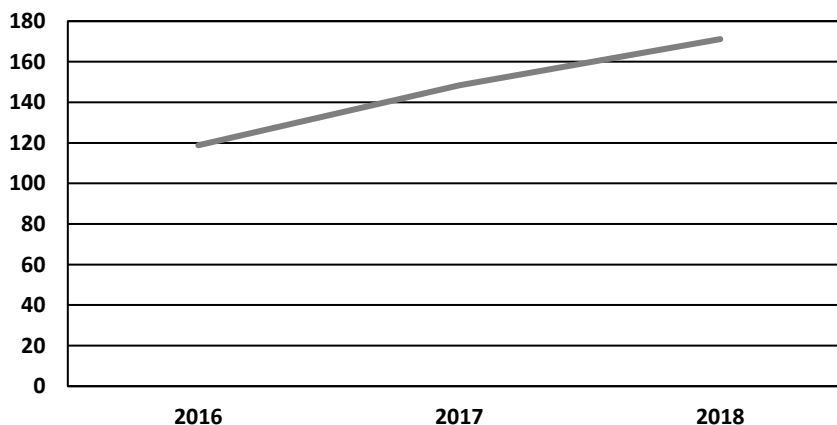
Företagens utdelning från boksluten 2016-2018, som dock delas ut året efter för respektive år, har ökat med 44 procent från 186 kronor för samtliga företag till 223 kronor totalt. Tre exempel är; Volvo Group, SKF och SSAB:

”I linje med ökad lönsamhet och stärkt finansiell ställning föreslår styrelsen en ordinarie utdelning på 5 kronor per aktie och en extra utdelning på 5 kronor per aktie”: Martin Lundstedt Volvo Group

”2018 blev ett utmärkt år för SKF med rekordresultat och en avsevärt förbättrad balansräkning. Tack vare det starka resultatet har styrelsen beslutat att föreslå en höjd utdelning på 6 kronor per aktie inför årsstämman”: Alrik Danielson VD SKF

”Fortsatt resultatförbättring, starkt kassaflöde och förslag till höjd utdelning. Specialstålet ger högre marginaler än övriga produkter.”: Martin Lindqvist VD på SSAB

Sammanlagd utdelning i kronor per aktie i 19 företag för bokslutet från åren 2016, 2017 och 2018

Källa: Företagens årsredovisningar och egna beräkningar

Fortsatta satsningar på förnyelse är betydelsefullt för konkurrenskraften

VD kommentarer från boksluten pekar på att de goda tiderna för de svenska företagen fortsätter trots osäkerheter och risker i världsekonomin. En illustration av vad industrin har för utmaningar i framtiden ges av Henrik Henriksson VD Scania:

”Framväxten av moderna industrisamhällen har medfört miljöproblem som skadar jordens ekosystem. Den accelererande urbaniseringen sätter hård press på städer världen över, där trafikstockningar, luftföroreningar och trafikstockningar är en del av vardagen. Transportbranschen förändras i grunden och har redan lett till omfattande innovation och en omvälvande utveckling inom automation, uppkoppling och elektrifiering.”

Utmaningarna med moderna industrisamhällen är också en stor möjlighet för svensk industri. Satsningarna på forskning och utveckling och investeringar i kompetensutveckling är dock nödvändiga och säkerställer att företagen är i fronten i den snabba digitala transformeringen och företagens konkurrenskraft säkerställs även i framtiden.

Sammanfattning

De stora industriföretagen har haft mycket goda tider under perioden 2016-2018. De agerar på en global marknad och därför är de mindre beroende av enskilda länders eller marknaders efterfrågan. Det bör poängteras att exportföretagens lönsamhet har haft en positiv skjuts av växelkursutvecklingen och den svaga svenska kronan under perioden. Omsättningsökningen är dock inte bara en effekt av detta utan också att företagen ligger i den tekniska fronten med sina innovationer och därmed tagit marknadsandelar. Satsningen på FoU, tillgången till en hög teknisk kompetens, differentieringen i flera branscher, statlig uppbackning av test- och demoprojekt och samarbetena mellan branscher bidrar till en stark industriell och ekonomisk utveckling. Industriföretagens stora framgångar har gett spridningseffekter som positivt gynnat Sveriges ekonomi och tillväxt. Utdelningarna på rekordnivåer under våren 2019 illustrerar också framgången.

4. Sveriges ekonomi

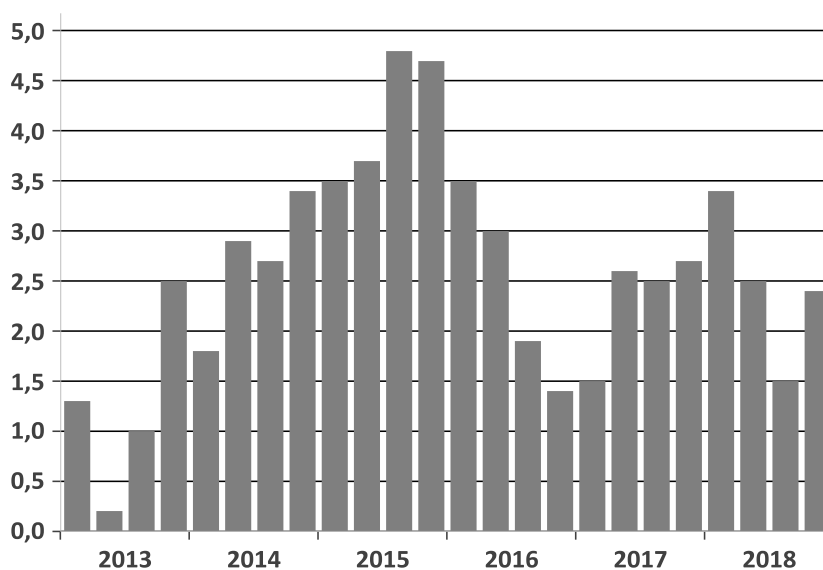
I detta kapitel beskrivs utvecklingen av den svenska bruttonationalprodukten, totalt och för de ingående delarna i försörjningsbalansen. Beskrivningen bygger i huvudsak på Konjunkturinstitutets prognos från mars men även andra bedömningar har beaktats.

4.1 BNP tillväxten bromsar in något

Svensk ekonomi har varit inne i en högkonjunktur sedan 2015. Tillväxten i svensk ekonomi blev starkare de senaste åren än vad man förväntade sig när bedömningar för utvecklingen gjordes på förhand. Inhemsk konsumtion och ökade investeringar har varit viktiga drivkrafter bakom konjunkturuppgången, som sedan 2017 fått ytterligare hjälp av en starkare global konjunktur och ökande export.

Den svenska BNP-tillväxten för helåret 2018 landade på 2,3 procent. BNP-tillväxten drevs under 2018 av en bred skara faktorer, där de viktigaste var ökad hushållskonsumtion (bidrog med 0,5 procentenheter), fasta bruttoinvesteringar (0,8 procent), lagerinvesteringar (0,4 procent) och ökad nettoexport (0,4 procent).

Diagram 4.1. BNP-tillväxt, kalenderkorrigerat, årstakt, procent.

Källa: SCB och Macrobond

Efter en avmattning i BNP-tillväxten under tredje kvartalet blev tillväxten oväntat stark mot slutet på året då BNP ökade med 2,4 procent det fjärde kvartalet jämfört med samma period året innan. Det var framför allt stark exportutveckling som drev uppgången. Varuexporten hade under det fjärde kvartalet sin största uppgång sedan 2012. Det handlade framför allt om ökad export av investeringsvaror såsom motorfordon och maskinutrustning. Konjunkturinstitutet bedömer dock att BNP-lyftet under det fjärde kvartalet delvis var av tillfällig karaktär, och att ökningarna i

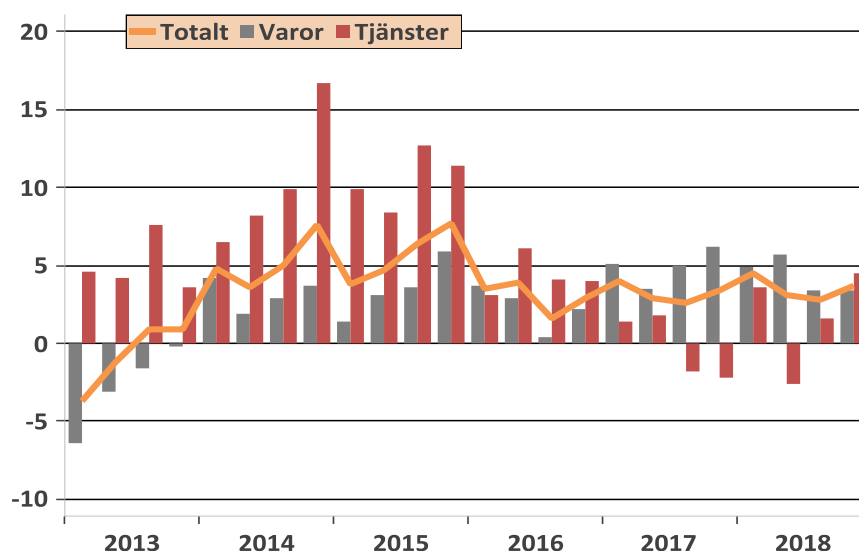
lagerinvesteringar och exporttillväxt mattas av in i 2019. De väntar sig därför att BNP-tillväxten stannar av helt under första kvartalet 2019.

Mycket talar för att den ekonomiska tillväxten kommer mattas av något under 2019 jämfört med 2018. Konjunkturinstitutet förutspår att svensk BNP-tillväxt saktar ner till 1,5 procent 2019 och ligger kvar ungefär där, på 1,6 procent, 2020. Det är framför allt minskade bostadsinvesteringar och en lägre exporttillväxt som väntas göra att tillväxttakten saktar ner jämfört med 2018. Samtidigt fortsätter resursutnyttjandet i näringslivet att vara högt och arbetskraftsbristen fortsätter också att vara stor.

4.2 Fortsatt god utveckling för export och industriproduktion

Svensk export hade ett mycket starkt 2017, då en synkroniserad global konjunkturuppgång gav bra draghjälp. Under 2018 har den globala konjunkturbilden varit mer blandad. Svensk export har dock fortsatt att ha en förhållandevis god utveckling. Det gäller inte minst varuexporten.

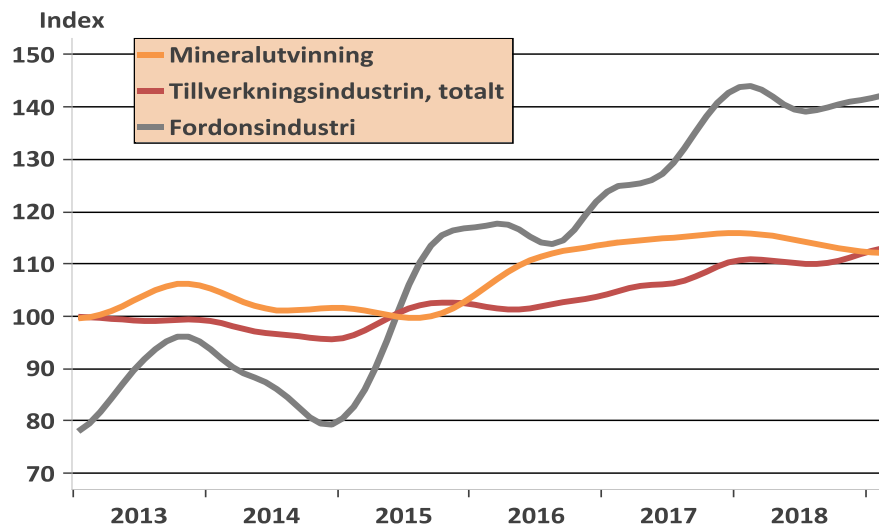
Diagram 4.2 Utvecklingen av svensk export, årstakt, procent

Källa: SCB och Macrobond

Det har också resulterat i fortsatt mycket högt kapacitetsutnyttjande inom stora delar av industrin samt växande industriproduktion. Det har särskilt gällt inom fordonsindustrin, som producerat nära sin maxgräns och där produktionen har ökat kraftigt under de senaste två åren. När det gäller produktionsvolymerna har störst ökning de senaste åren skett inom fordonsindustrin, men även inom stålindustrin och trävaruindustrin har produktionen ökat. Konjunkturinstitutets prognos är att industriproduktionen fortsätter växa med cirka två procent per år kommande år.

Diagram 4.3 Utvecklingen för svensk industriproduktion. Index 2015=100

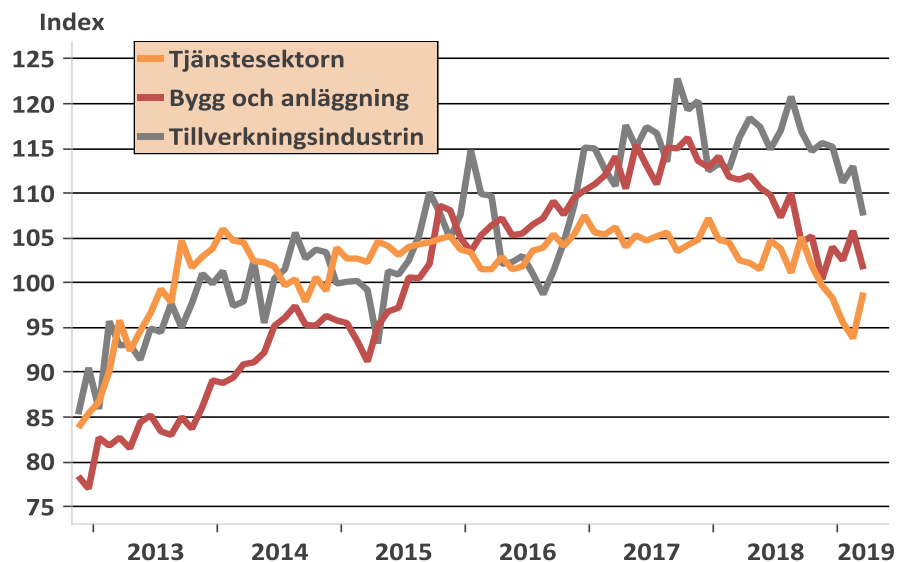

Källa: SCB och macrobond

Stämningläget i näringslivet svalnar - men är fortsatt positivt

Trots den goda ekonomiska tillväxten i slutet på 2018 så försämrades stämningläget i näringslivet, enligt Konjunkturinstitutets barometerindikator, från oktober och framåt. Konjunkturindikatorn för näringslivet dippade i februari 2019 för första gången sedan 2013 under 100, för att i mars vända upp över 100-strecket igen. Nedgången i stämningläget var under slutet på 2018 särskilt markant inom tjänstesektorn, men där vände stämningläget tydligt upp igen i mars månad i år.

Diagram 4.4. Konjunkturinstitutets konfidensindikator för olika branscher, månadsvärden.

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Stämningläget inom tillverkningsindustrin låg på höga nivåer under hela 2018 och början på 2019 men har blivit lite mindre positivt de senaste månaderna. Företagen

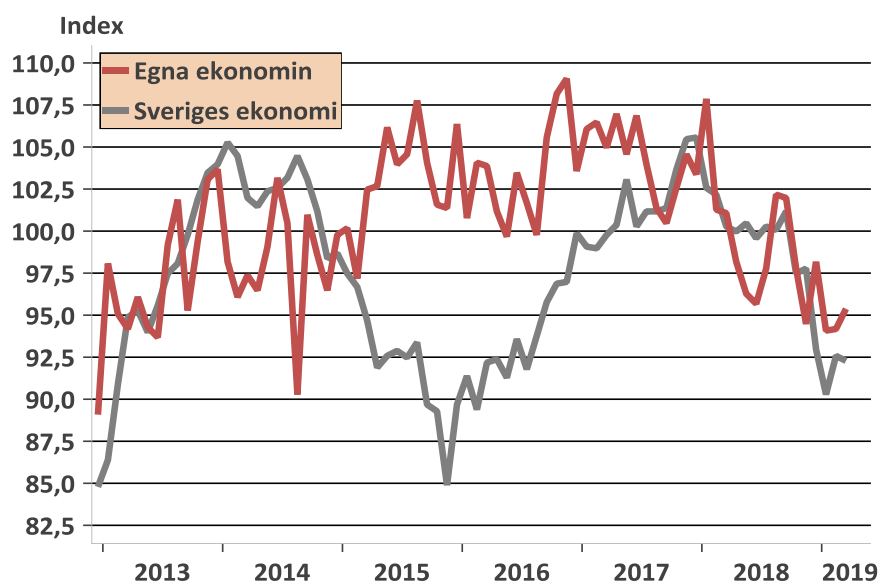
har justerat ned sina bedömningar när det gäller förväntningarna om produktionsvolymen framöver. Att företagen ändå är fortsatt nöjda med orderingång och produktion är positivt. Det pekar, trots nedjusteringen i förväntad orderingång, på fortsatt produktionstillväxt. Kapacitetsutnyttjandet ligger också fortsatt på höga nivåer.

För byggsektorn försvagades stämmningsläget succesivt under 2018, drivet av minskat bostadsbyggande. Nedgången ser dock ut att ha planat ut under 2019 och barometerindikatorn för byggindustrin ligger fortsatt över 100. Det är framför allt byggföretagens omdömen om orderstockarna som håller indikatorn något över det normala (100-strecket) och det är framför allt anläggningsbyggarna som haft en ökande tillväxt av orderstocken på senare tid. Hos bostadsbyggarna däremot är bilden den omvända, de har negativa förväntningar på orderstockens utveckling de närmaste månaderna. Det här sätter fingret på den tudelade utvecklingen inom byggsektorn som just nu råder, där bostadsbyggandet minskar medan byggandet av andra typer av fastigheter och av infrastruktur utvecklas relativt starkt.

4.3 Hushållens konsumtionstillväxt fortsätter

Hushållen har enligt Konjunkturinstitutets barometerindikator sedan mitten på 2018 blivit tydligt mer pessimistiska när det gäller sin egen ekonomi men framför allt rörande utvecklingen av den svenska ekonomin.

Diagram 4.5 Konjunkturinstitutets konfidensindikator för hushållen

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Samtidigt har också hushållens konsumtionstillväxt bromsat in betydligt under tredje och fjärde kvartalet 2018. En viktig förklaring till inbromsningen, av tillfällig karaktär, var dock att hushållens bilköp ökade kraftigt under andra kvartalet. Denna ökning skedde inför skatteförändringar som trädde i kraft vid halvårsskiftet, och efterföljdes sedan av en minskning av bilköpen under tredje och fjärde kvartalet.

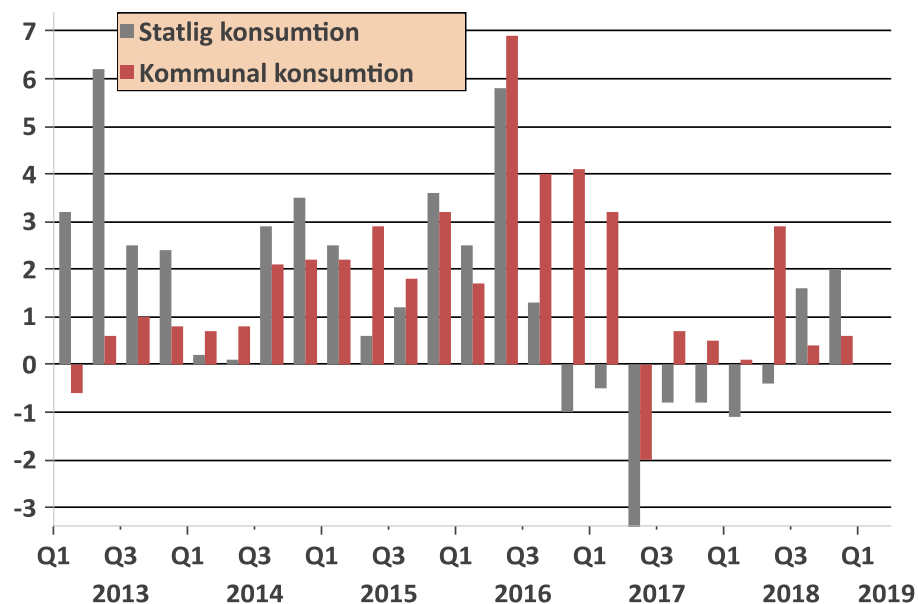
Hushållens konsumtion började också ta fart igen under det fjärde kvartalet. Dessutom visar utfallsdata att både detaljhandeln och SCB:s konsumtionsindikator för hushållen utvecklades relativt starkt i början av 2019. Detta indikerar att hushållen fortsätter att öka konsumtionen i ungefär historiskt normal takt det första kvartalet i år.

Konjunkturinstitutet spår att hushållens konsumtion ökar i något snabbare takt under 2019 än under 2018, men att hushållens konsumtion fortsätter att precis som under 2018 växa något mindre än de reala disponibla inkomsterna.

4.4 Offentliga konsumtionen ökar

Den offentliga konsumtionen drevs under 2016 upp till oväntat höga nivåer på grund av flyktingkrisen, vilket ledde till ett fall i framför allt den statliga konsumtionen under 2017 när denna typ av konsumtion åter minskade. Under slutet på 2018 och första kvartalet 2019 så har den offentliga konsumtionstillväxten åter börjat ta fart igen. Konjunkturinstitutet förutspår att den offentliga konsumtionen ökar med 0,5 procent 2019 och tar ytterligare fart till 1,4 procent nästa år.

Diagram 4.6 Förändringen i statlig och kommunal konsumtion jämfört med samma kvartal ett år tidigare, procent

Källa: SCB och Macrobond

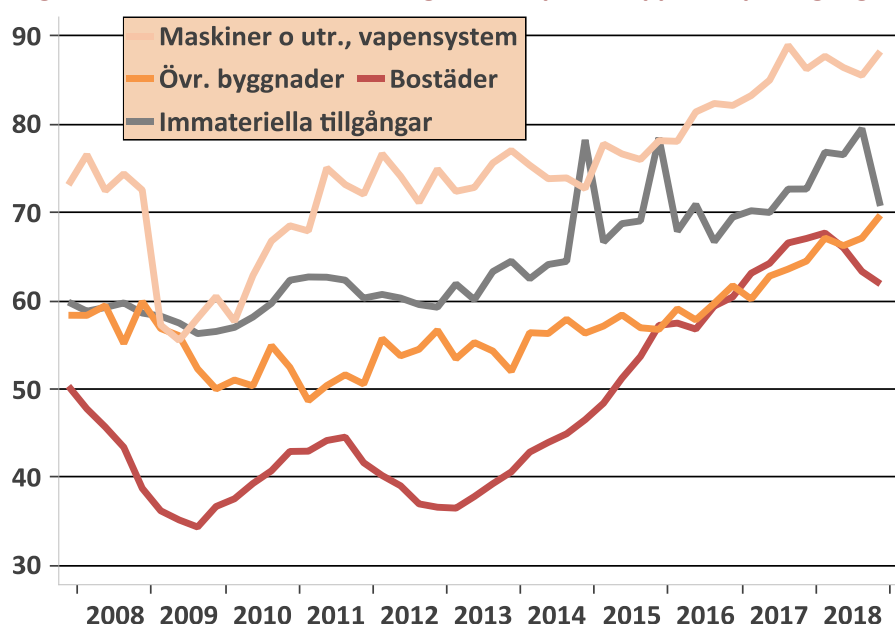
4.5 Bostadsbyggandet sänke för investeringarna

De senaste åren har de fasta bruttoinvesteringarna ökat kraftigt, vilket har varit en viktig drivkraft bakom den goda svenska BNP-tillväxten. Under första kvartalet 2018 toppade investeringarna på nära 26 procent av BNP. Därefter har dock

trenden pekat nedåt och mellan första och fjärde kvartalet 2018 sjönk de fasta bruttoinvesteringarna med tre procent. Nedgången drevs framför allt av att bostadsinvesteringarna minskade under andra halvan av 2018, och av lägre investeringar i immateriella rättigheter i slutet på året. Samtidigt fortsatte investeringarna i andra typer av byggen och infrastruktur att öka, vilket minskade det totala fallet.

Investeringarna i immateriella tillgångar har vuxit kraftigt sedan 2013 och utgör på runt 25 procent av de totala investeringarna den största tillgångskategorin. De två stora ingående komponenterna här är FoU-investeringar samt investeringar i datorprogram och databaser. Fortsatt stora behov i näringslivet av att investera i denna typ av tillgångar även framöver kommer sannolikt att hålla uppe investeringstakten när det gäller denna typ av investeringar, även i fall konjunkturen mattas av något framöver.

Diagram 4.7 Fasta bruttoinvesteringar, fasta priser, uppdelat på tillgångslag

Källa: SCB och Macrobond

I takt med att bostadsprojekt som startades under byggboomen 2017 blir färdigställda så kommer den lägre påfyllningstakten när det gäller nya bostadsbyggen att bli uppenbar och bostadsinvesteringarna fortsätta att minska under 2019. Under fjärde kvartalet 2018 hade antalet byggstarter av flerfamiljshus sjunkit med runt 20 procent jämfört med toppnoteringarna. Konjunkturinstitutet bedömer att bostadsinvesteringarna kommer att falla under hela 2019, men i en mer dämpad takt än under det andra, tredje och fjärde kvartalet 2018. Under 2020 stannar nedgången upp och bostadsinvesteringarna planar ut på en jämförelsevis hög nivå enligt Konjunkturinstitutet.

Det innebär att den negativa effekten från minskat bostadsbyggande på BNP-utvecklingen uppkommer framför allt i år.

Något som är positivt för byggbranschen i stort är att investeringarna i övrigt byggande, såsom skolor, äldreboenden och infrastruktur kan väntas fortsätta öka,

och kapacitet kan ställas om till denna del av branschen. De kommunala investeringarna har ökat stadigt med mellan fem och tio procent under de senaste fyra åren, och tillväxten kan väntas hålla i sig.

När det gäller näringslivets investeringar bedömer Konjunkturinstitutet att de fortsätter att öka men att investeringstillväxten blir dämpad framöver. Investeringarna ligger redan på en hög nivå, vilket innebär att kapitalstocken i industrin i absoluta tal fortsätter att öka i en relativt hög takt.

Svårigheten för många företag att hitta personal med rätt kompetens minskar också benägenheten att investera. Oro för den framtida globala konjunkturutvecklingen kan också verka dämpande på investeringsbesluten.

4.6 Sammanfattning

Den högkonjunktur som svensk ekonomi befunnit sig i de senaste åren fortsätter, men tillväxttakten väntas mattas av något under 2019 till 1,6 procent och fortsätta växa i samma takt även 2020. Främsta orsaken till inbromsningen i år är minskat bostadsbyggande, men som i viss mån kompenseras av att andra typer av investeringar fortsätter att öka. Både hushållens konsumtion och offentlig konsumtion väntas fortsätta växa under nästa år.

Industriproduktionen har fortsatt öka under 2018, framför allt inom fordonsindustrin. Stämmningsläget inom industrin är fortsatt starkt ur ett historiskt perspektiv, men förväntningarna har mattats av något på senare tid.

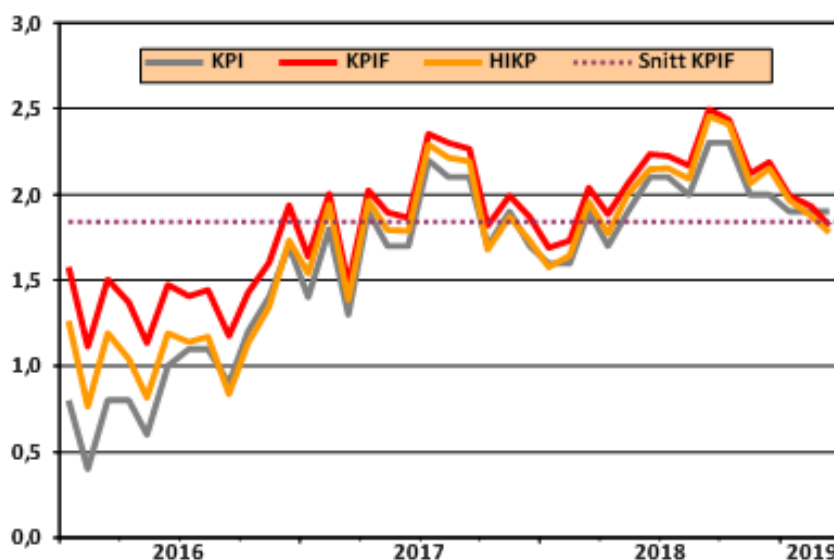
5. Inflation

I kapitlet beskrivs och analyseras prisutvecklingen i Sverige. Jämförelser görs också med utvecklingen i omvärlden.

5.1 Inflation vid målet

Konsumentpriserna har sedan början av 2017 ökat med omkring två procent. Detta oavsett vilket av måtten KPI, KPIF och HIKP¹⁹ som används. Under hela perioden januari 2016 till mars 2019 har KPIF inflationen stigit med i genomsnitt 1,8 procent. Det innebär att inflationen i Sverige idag ligger på den nivå som Riksbanken satt upp som mål för penningpolitiken.

Diagram 5.1 Konsumentpriser, 12 månaders takt, jan 2016 – mars 2019

Källa: Thomson Reuters Datastream, SCB och Eurostat

Sedan sommaren 2014 har Riksbanken varit väldigt tydlig med att det är inflationsmålet som styr penningpolitiken. Syftet är att skapa ett nominellt ankare för pris- och lönebildningen i Sverige och därmed bidra till ökad stabilitet och förutsägbarhet.

Även inflationsprognoserna för 2019 och 2020 förutspår en inflation på omkring två procent. KPI inflationen skulle kunna bli något högre 2020 om Riksbanken höjer räntan (se Riksbankens prognos tabell 5.1). Å andra sidan har inflationsutfallet under januari, februari och mars varit lägre än Riksbankens prognos vilket talar för att inflationen kan bli lägre 2019 och att Riksbanken skjuter fram och tar det långsammare med räntehöjningar (se KI prognos tabell 5.1).

¹⁹ Se faktaruta för mer information om de tre måtten KPI, KPIF och HIKP.

Tabell 5.1 Inflationsprognoser, årlig procentuell förändring

	2017 -2018	2019	2020
Konjunkturinstitutet (mars)			
KPI	1,9	1,8	1,9
KPIF	2,1	1,7	1,6
Riksbanken (feb)			
KPI	1,9	2,2	2,6
KPIF	2,1	2,0	1,8

Källa: Konjunkturinstitutet och Riksbanken

Fördjupning 5.1 KPI, KPIF och HIKP

Det vanligaste måttet på inflation är förändringar i konsumentprisindex (KPI). Samtidigt har KPI egenskaper som inte gör KPI helt lämpligt att använda som målvariabel för penningpolitiken. Sedan hösten 2017 använder därför Riksbanken ett annat mått på inflationen KPIF (KPI med fast ränta) som målvariabeln för penningpolitik. På längre sikt blir inflationen mätt med KPI respektive KPIF densamma.

Boendeposten i KPI påverkas inte bara av ränteförändringar utan även av förändringar av lånestocken. När huspriserna stiger ökar lånestocken och därmed ökar både KPI och KPIF. Beräkningen av detta sker med en teknik som gör att husprisförändringar kommer med i beräkningen med en betydande fördröjning. Det gör att redan inträffade värdetförändringar successivt höjer KPI. Den posten i KPI (ränta på kapitalstocken) bidrar för närvarande med mellan 0,2 och 0,4 procent av inflationstakten och ingår i såväl KPI som KPIF.

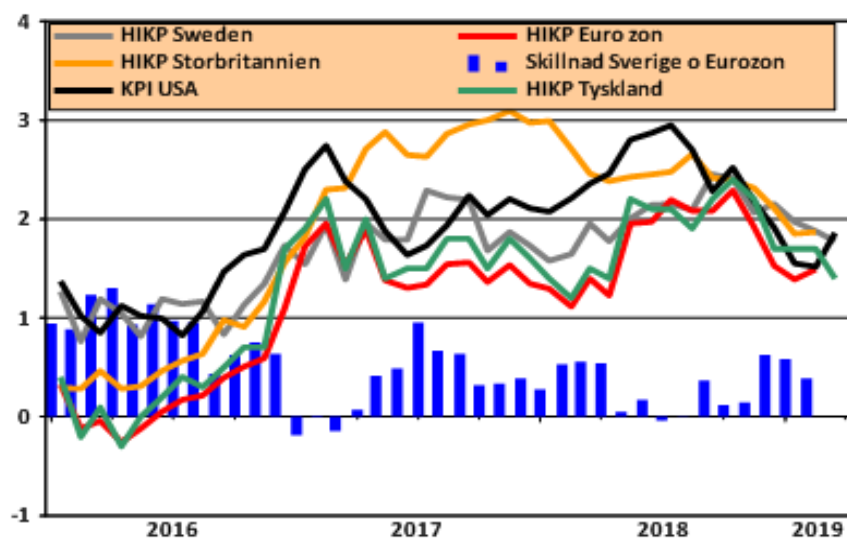
HIKP är ett mått på konsumentprisutvecklingen som utvecklats inom EU för att få ett konsumentprisindex som är jämförbart mellan EU:s olika medlemsländer. HIKP används också som målvariabel av ECB (Europeiska centralbanken). En betydelsefull skillnad mellan KPI och HIKP är att KPI-posterna för egna hem till största del inte ingår i HIKP. Dessutom ingår vissa poster i HIKP som inte ingår i KPI. Det gäller exempelvis barnomsorg, äldreomsorg och patientavgifter på sjukhus, samt fond- och värdepapperstjänster.

5.2 Inflationen i andra länder

Utvecklingen av konsumentpriserna i flera andra länder, som är viktiga för Sveriges som handelspartners, följer ett liknade mönster som det svenska (diagram 5.2). Sett över hela perioden, januari 2016 till mars 2019, har konsumentpriserna genomgående ökat snabbare i USA och Storbritannien än i Tyskland och euroområdet. I snitt var ökningstakten under perioden, mätt i tolv månaderstakt, 1,9 procent i USA och Storbritannien jämfört med 1,2 procent i euroområdet. Sett över hela perioden har konsumentpriserna i Sverige haft en ökningstakt som ligger

en halv procent över den inom euroområdet²⁰. Särskilt stor var skillnaden under 2016.

Diagram 5.2 Konsumentpriser i olika länder. 12 mån takt. Jan 2016 - mars 2019

Källa: Thomson Reuters Datastream, SCB och Eurostat

5.3 Prisutveckling ur företagens perspektiv

Konsumentpriser mäter utvecklingen av priserna på de varor och tjänster som hushållen konsumerar. Detta avsnitt fokuserar istället på prisutvecklingen på producentpriser och förädlingsvärdepriser. Priser av stor betydelse för företagen.

Producentprisindex (PPI) mäter prisutvecklingen på svensktillverkade produkter och erhålls genom en sammanvägning av de två serierna hemmamarknadsindex och exportprisindex²¹. PPI omfattar produkter som producerats inom näringsgrenarna A-E²².

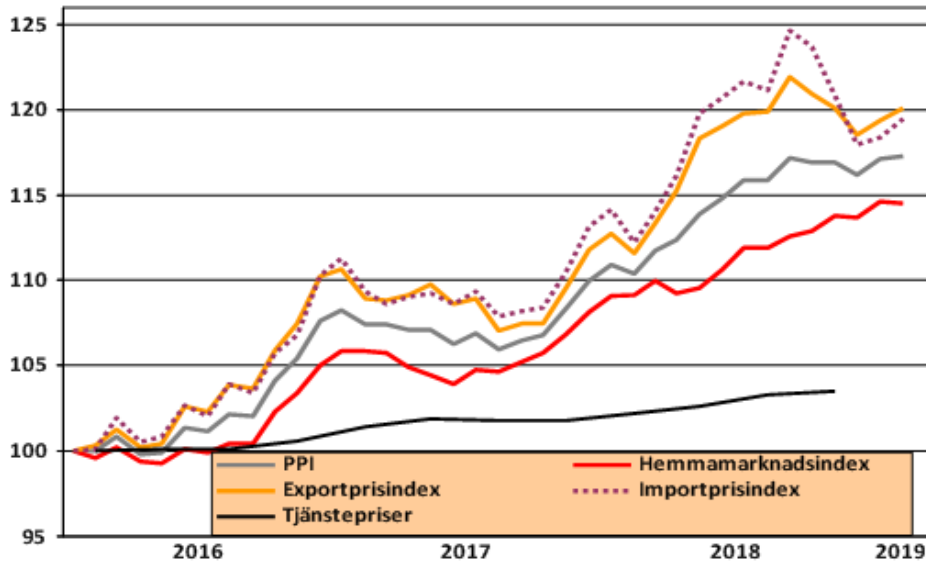
Producentpriserna steg kraftigt från andra delen av 2016 fram till februari 2017. De föll sedan tillbaka något under 2017 men steg sedan kraftigt på nytt från hösten 2017 fram till slutet av 2018. Från januari 2016 till februari 2019 har export- och importprisindex ökat med 20 procent (från index 100 till 120). Hemmamarknadsindex har också ökat kraftigt om än något långsammare cirka 15 procent och PPI totalt med 17 procent.

²⁰ Mätt med HIKP

²¹ PPI används som benämning på ett antal olika prisindex och mäter prisutvecklingen i producent- och importled. Priserna mäts i det första distributionsledet då produkterna levereras från svenska producenter respektive första inköpsledet då produkterna kommer in i Sverige. Prisutvecklingen redovisas dels som ett genomsnitt för samtliga produkter och dels uppdelat på olika produktgrupper. PPI omfattar produkter som producerats inom näringsgrenarna A-E.

²² SPIN A-E, produkter från jordbruk, skogsbruk och fiske, utvinning och mineral, tillverkningsindustrin, el, gas värme och kyl samt vattenförsörjningstjänster avloppsrening, avfallshantering och sanering.

Diagram 5.3 Producentpriser jan 2016 – feb 2019, jan 2016 = index 100

Källa: Thomson Reuters Datastream, SCB och Eurostat

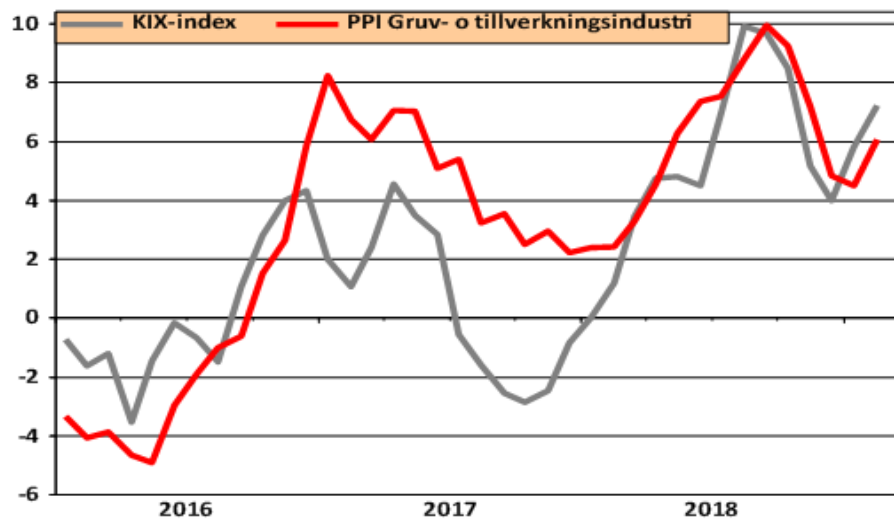
Sen några år tillbaka publicerar SCB också ett producentprisindex för tjänster, tjänsteprisindex (TPI). TPI har utvecklats betydligt långsammare och mer stabilt. Sedan 2016 har TPI bara ökat med omkring tre och en halv procent.

En faktor av stor betydelse för prisutvecklingen är växelkursen. När värdet på den svenska kronan sjunker stiger priset på de produkter som företag och hushåll i Sverige importerar från utlandet. Och när den svenska kronans värde stiger gäller det omvända.

Eftersom en stor del av de produkter som företagen i Sverige producerar går på export finns ett starkt samband mellan utvecklingen av producentpriser och växelkurs. Det gäller i synnerhet producentprisutvecklingen för gruv- och tillverkningsindustrins produkter. I diagram 5.4 visas förändringen av KIX-index²³ respektive producentprisindex för gruv- och tillverkningsindustrin. Som framgår av diagrammet finns det ett betydande samband.

²³ KIX-index är ett valutakursindex som beskriver utvecklingen av värdet på den svenska kronan baserad på valutor från OECD-länderna samt Kina, Indien, Brasilien och Ryssland. Ländernas vikt beror på ländernas betydelse som handelspartners med och konkurrenter till Sverige.

Diagram 5.4 Producentprisindex gruv- och tillverkningsindustrin och KIX-index. 12 månaders takt – jan 2016 t.o.m. feb 2019

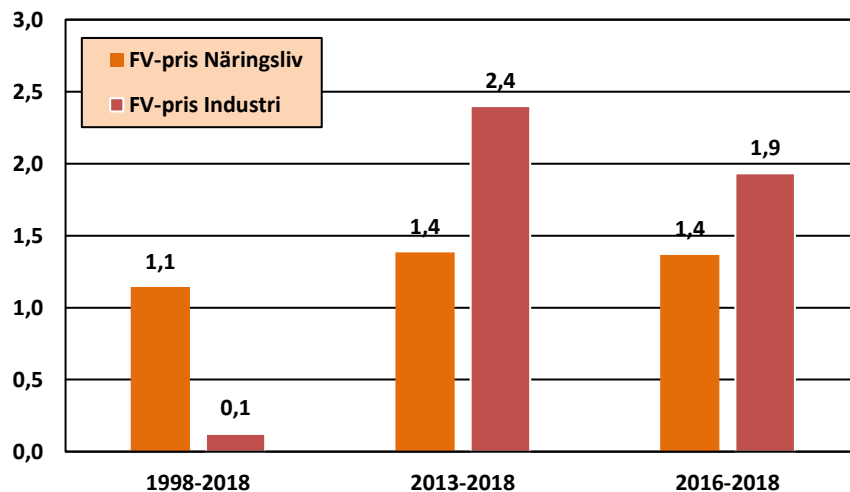

Källa: Thomson Reuters Datastream, SCB och Eurostat

5.4 Förädlingsvärdepriser

Prisförändringen på det företagen förädlar benämns förädlingsvärdepris (FV-pris). FV-prisets utveckling är en av flera nyckelfaktor som är viktiga för bedömning av hur mycket lönerna kan öka.

Diagram 5.5 Utveckling av förädlingsvärdepris

Källa: Konjunkturinstitutet

FV-priset för hela näringslivet²⁴ har ökat med 1,4 procent under treårsperioden 2016-2018 och med 1,9 procent i industrin. FV-priset kan variera relativt mycket mellan enskilda år. Diagram 5.5 visar utvecklingen under perioderna 1998-2018

²⁴ Näringslivet avser näringslivet exkl. småhus och fritidshus.

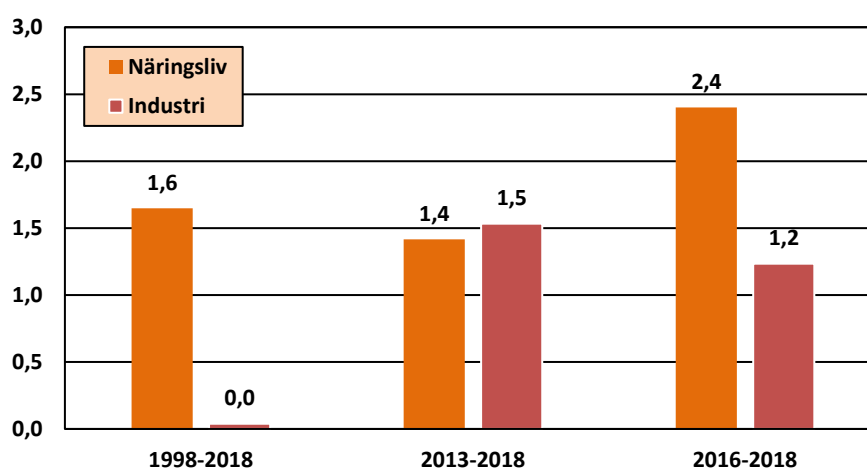
respektive 2013-2018. Konjunkturinstitutet uppskattar att en ökning av FV-priset med i genomsnitt 1,6²⁵ procent per år är i linje med gällande inflationsmål. Som framgår av diagram 5.5 har industrins FV-pris ökat snabbare än hela näringslivets FV-pris under senare år. Oftast är utvecklingen den omvända.

5.5 Enhetsarbetskraftskostnad och löneinflationen

Utvecklingen av löner och totala arbetskraftskostnader är en faktor av stor betydelse för inflationen. Hur mycket inflation en löneökning skapar beror på löneökningarnas effekt på företagens prissättning och produktivitetsutvecklingen. I vissa lägen ökar företagen sina försäljningspriser mer än vad lönekostnader och andra insatsvarukostnader motiverar. Det leder då till högre vinster och i andra situationer är läget det omvända. Hur företagen agerar avspeglas också i utvecklingen av förädlingsvärdepriset.

Arbetskostnaden per timme justerat för produktivitetsutvecklingen benämns enhetsarbetskraftskostnaden²⁶. Ibland används också begreppet löneinflation. Många företags prissättning och produktivitetsutvecklingen uppvisar tydliga konjunkturella svängningar. Det innebär att också löneinflationen varierar över konjunkturen. För att bedöma löneinflationens utveckling bör man därför titta över en längre period, exempelvis över en konjunkturcykel.

Diagram 5.6 Löneinflation/enhetsarbetskraftskostnad

Källa: Konjunkturinstitutet

Enhetsarbetskraftskostnaden/löneinflationen, i hela näringslivet, har ökat med i genomsnitt 1,6 procent från 1998 till 2018. Utvecklingen är ungefär densamma före och efter finanskrisen. Till följd av den kraftiga turbulensen under finanskrisen 2008-2011 kan resultat dock variera relativt mycket beroende på val av start och

²⁵ Denna uppskattning har några år på nacken och kan förändras över tid. Siffran bör inte tolkas som på decimalen korrekt men ger en grov fingervisning av vilken utveckling av förädlingsvärdepris för näringslivet som är förenligt med gällande inflationsmål.

²⁶ Ibland används förkortningen ulc, istället för enhetsarbetskraftskostnaden. Ulc står för "unit labour cost" vilket är enhetsarbetskraftskostnad på engelska.

slutår. Under de tre senaste åren, perioden 2016 – 2018, visar preliminära siffror på en löneinflation över två procent per år. Ser man till en något längre period, exempelvis sexårsperioden 2013-2018, vilket skulle kunna sägas representera en konjunkturcykel, är ökning i snitt 1,4 procent per år.

5.6 Sammanfattning

Sen början av 2017 har konsumentpriserna i Sverige ökat med omkring två procent per år. Prognoserna för 2019 och 2020 tyder på att konsumentpriserna kommer att fortsätta öka i ungefär samma takt. Efter sommaren 2014 har Riksbankens penningpolitik varit fokuserad på att nå inflationsmålet.

I USA och Storbritannien har konsumentpriserna ökat något snabbare än i Sverige och i euroområdet har ökningen varit omkring en halv procent lägre under de senaste tre åren.

De svenska producentpriserna (avseende näringsgrenar A-E) har ökat med mellan 15 och 20 procent de senaste tre åren. Tjänstepriserna har dock haft en betydligt långsammare ökningstakt. Förädlingsvärdepriserna och löneinflationen har under de senaste sex åren ökat med omkring 1,5 procent per år.

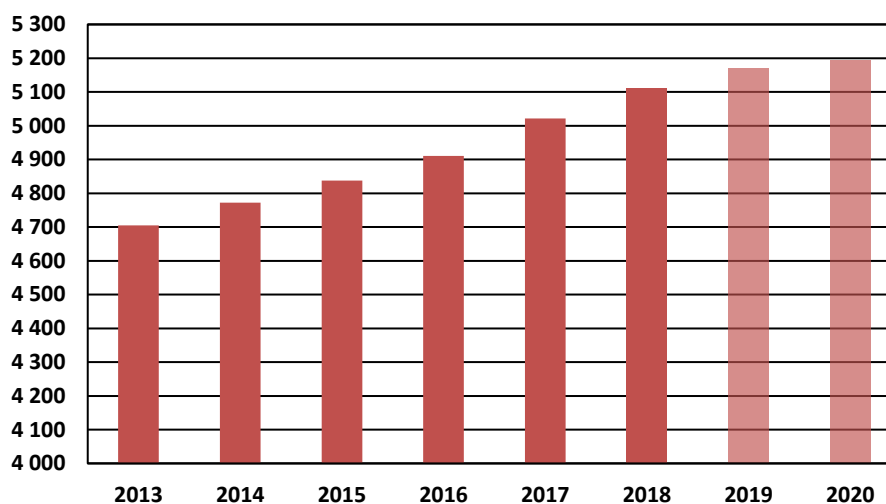
6. Sysselsättning och arbetsmarknad

I detta kapitel beskrivs utvecklingen av antalet sysselsatta, både totalt i hela ekonomin och i industrin. Även arbetslöshetens utveckling redovisas och en genomgång av företagens brist på arbetskraft görs.

6.1 Sysselsättningen fortsätter att öka

Antalet sysselsatta har ökat i snabb takt de senaste åren. Mellan 2013 och 2018 ökade antalet sysselsatta med drygt 400 000 personer. De två senaste åren ökade antalet sysselsatta med omkring 100 000 personer per år. Konjunkturinstitutet spår att ökningen fortsätter i år och nästa år men att ökningstakten mattas av.

Diagram 6.1 Antal sysselsatta i Sverige, 15-74 år, personer i tusental

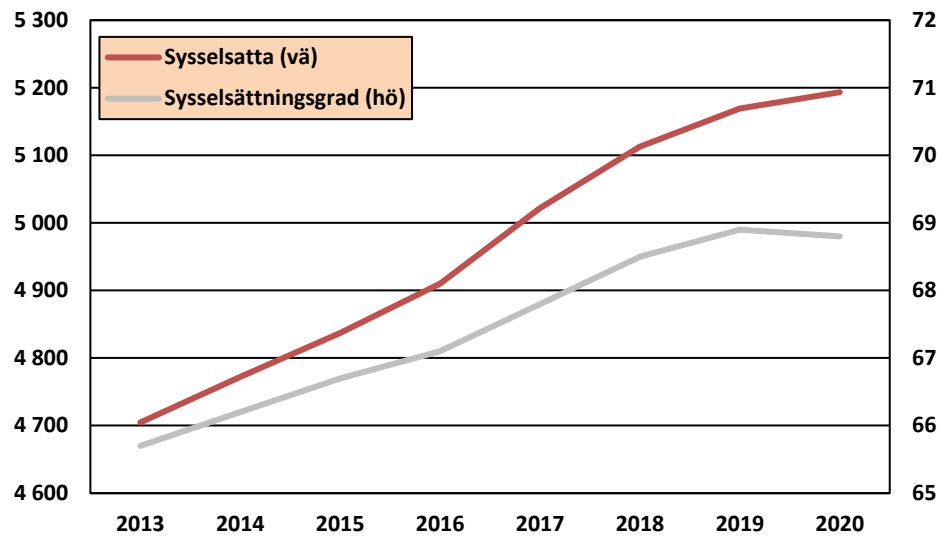

Källa: Konjunkturinstitutet

Samtidigt som sysselsättningen ökar så ökar också befolkningen. Sysselsättningsgraden, som anger andelen sysselsatta i procent av befolkningen i en viss åldersgrupp, har därför haft en lägre ökningstakt än den för antalet sysselsatta. Totalt har sysselsättningsgraden ökat från 65,7 procent 2013 till 68,5 procent 2018²⁷. Konjunkturinstitutet bedömer att sysselsättningsgraden ökar något i år för att nästa år minska, om än marginellt.

²⁷ Om man istället mäter sysselsättningsgraden i åldersgruppen 20-64 år låg den på en rekordhög nivå kring 82 procent 2018.

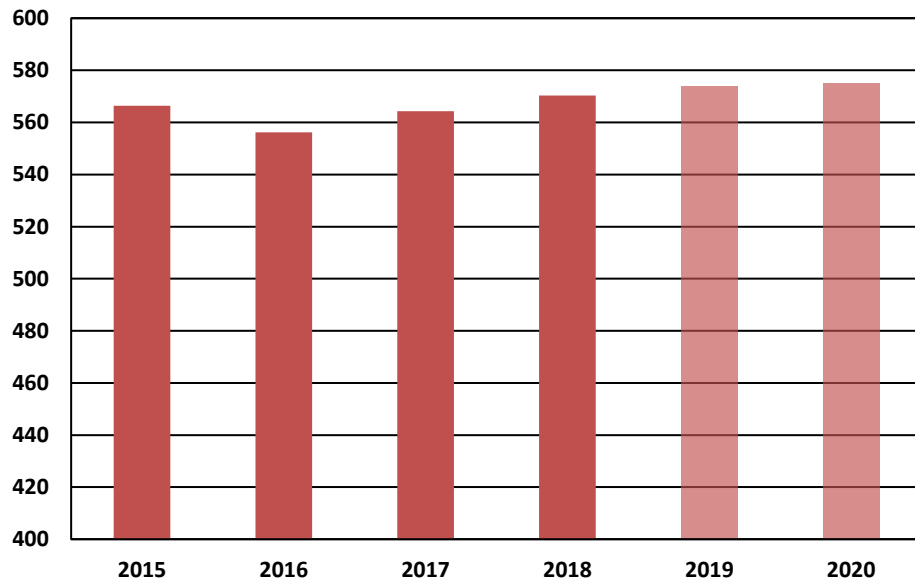
Diagram 6.2 Sysselsättningsutveckling och sysselsättningsgrad 15-74 år, index 2013=100

Källa: Konjunkturinstitutet

Antalet anställda inom industrin ökade med drygt 14 000 personer mellan 2016 och 2018. Det var första gången sedan finanskrisen som antalet industrianställda ökade. Två tredjedelar av ökningen har kommit inom fordonsindustrin och en tredjedel inom maskinindustrin. I övriga delbranscher har antalet anställda inte förändrats nämnvärt mellan dessa år. Under 2019 bedömer Konjunkturinstitutet att antalet industrianställda ökar med knappt 4 000 personer för att sedan vara i stort sett oförändrat 2020.

Diagram 6.3. Industrisysselsättning, tusental personer

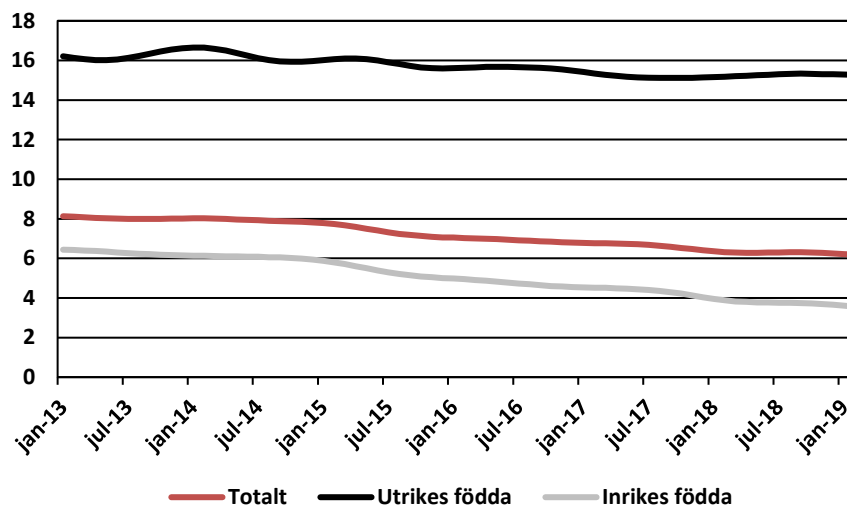

Källa: Konjunkturinstitutet

Arbetslösheten har minskat succesivt de senaste åren, från nivåer runt 8 procent till 6,3 procent 2018. Det är stor skillnad på arbetslöshet mellan inrikes och utrikes

födda. För inrikes födda är arbetslösheten under fyra procent medan den för utrikes födda är drygt 15 procent. Det är inte sannolikt att arbetslösheten kommer sjunka mycket mer för de inrikes födda. Även vid så kallad full sysselsättning råder en viss arbetslöshet som till exempel består i kortare arbetslöshet för personer som byter jobb. För att den totala arbetslösheten ska sjunka krävs alltså en mer gynnsam utveckling för de utrikes födda. För den gruppen har arbetslösheten sjunkit något men inte i lika hög utsträckning som för de inrikes födda och nivån på arbetslösheten är fortfarande betydligt högre.

Diagram 6.4 Arbetslöshet, procent av arbetskraften

Källa: Konjunkturinstitutet

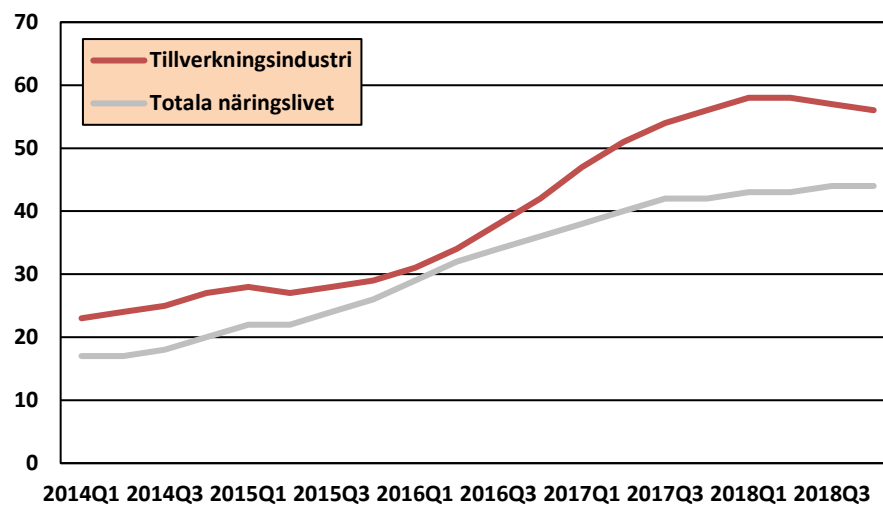
Konjunkturinstitutet bedömer att den minskning av den totala arbetslösheten som skett de senaste åren nu kommer att avta och arbetslösheten blir ungefär densamma 2019 och 2020 som den var 2018.

Under samma period som arbetslösheten har sjunkit har andelen företag som uppger att de har brist på arbetskraft ökat kraftigt. För näringslivet totalt mer än fördubblades och för tillverkningsindustrin nästan tredubblades andelen mellan 2014 och 2018.

Inom industrin kan dock ett trendbrott skönjas under 2018 där andelen inte längre ökar. För de stora delbranscherna maskinindustrin och fordonsindustrin minskade andelen, framför allt under andra halvåret. I andra delbranscher, såsom livsmedelsindustrin och läkemedelsindustrin fortsatte andelen att öka. I den senare svarade i stort sett alla tillfrågade företag det fjärde kvartalet 2018 att de hade brist på arbetskraft.

Även i det övriga näringslivet är det stor skillnad mellan olika branscher. Högst andel företag med brist på arbetskraft finns inom transport samt i olika konsultbranscher (allra mest för datakonsulter) medan det är en lägre andel i till exempel handeln.

Diagram 6.5 Andel företag med brist på arbetskraft, säsongsrensat och utjämnat

Källa: Konjunkturinstitutet

En uppdelning i olika typer av anställda visar att företagen inom industrin har brist på alla typer av personal, men i något olika hög grad. Störst andel företag anger att de har brist på det som i statistiken benämns som *tekniska tjänstemän*, följt av *yrkesarbetare* och *övriga anställda*.

6.2 Sammanfattning

Antalet sysselsatta ökade i hög takt under de senaste åren. Även sysselsättningsgraden har ökat, men i en lägre takt och tillväxten i sysselsättningsgraden förväntas sjunka marginellt nästa år. Arbetslösheten har sjunkit de senaste åren och låg på 6,3 procent 2018, men kan väntas öka något kommande år.

Antalet industrianställda har ökat de senaste åren, främst inom fordons- och maskinindustrin, men jobbtillväxten inom industrin väntas mattas av i år och inte öka nästa år.

Arbetskraftsbristen inom näringslivet har mer än fördubblat mellan 2014 och 2018 och tredubblats inom industrin under samma period. Inom industrin har dock bristen på arbetskraft inte ökat under 2018.

7. Löner

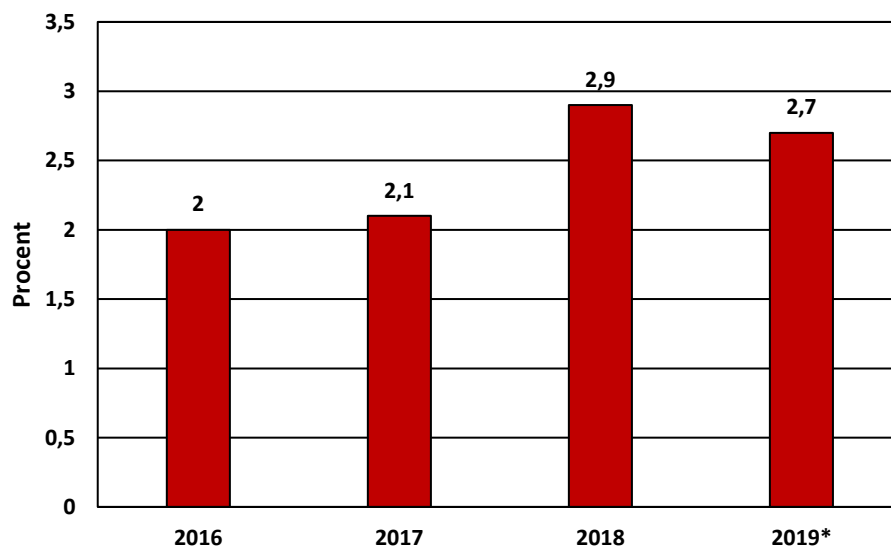
I kapitlet beskrivs löneutvecklingen inom industrin. Nominella och reala förändringar redovisas. Blicken vänds även utomlands för en jämförelse av löneutvecklingen i Sverige med utvecklingen i Västeuropa.

7.1 Lägre löneökningstakt efter finanskrisen

De första åren efter finanskrisen uppvisade löneökningarna inom industrin stor variation. Det orsakades av de kraftiga svängningarna i de ekonomiska förutsättningarna för svensk industri. Inför avtalsrörelsen 2013 var Facken inom industrins bedömning att löneutrymmet, till följd av sämre produktions- och produktivitetsutveckling, var lägre än tidigare och avtalen kom därför att ligga på en lägre nivå. Det skedde också en återgång till treårigt avtal med löneökningar i början av varje avtalsår. Detta bidrog till en mer stabil utveckling av löner och lönekostnader.

I 2016 års avtalsrörelse kunde parterna inte enas om ett längre avtal utan avtalet blev ettårigt. Nivån blev i stort sett densamma som i treårsavtalet 2013-2015. I avtalsrörelsen 2017 slöts återigen ett treårigt avtal med överenskommelse om löneökningar på liknande nivå som under de två föregående avtalsperioderna. Sammantaget har löneökningarna inom industrin varit lägre efter finanskrisen än före.

Diagram 7.1 Löneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin

Källa: Konjunkturinstitutet. *2019 är en prognos.

Diagram 7.1 visar utfallet av löneutvecklingen inom svensk industri för åren 2015-2018²⁸ enligt konjunkturlönestatistiken. 2016 års löneökningar på 2,0 procent är tillsammans med 2013 de lägsta som uppmätts sedan Industriavtalet tecknades. När

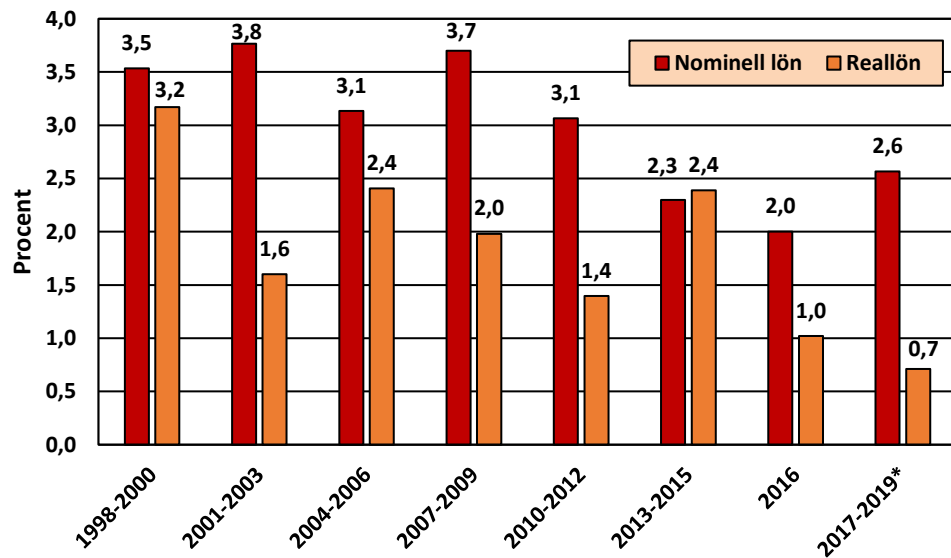
²⁸ De uppmätta löneökningarna skiljer sig åt beroende på vilken källa som används. I diagram 7.1 -7.3 används Konjunkturinstitutet som källa. I den internationella jämförelsen i diagram 7.4 - 7.7 används LCI från Eurostat som källa.

det gäller den senaste avtalsperiodens två första år har 2017 års löneökningar landat omkring den nivå som avtalet anger, medan 2018 har resulterat i 2,9 procent vilket ger en positiv löneglidning. Konjunkturinstitutets prognos för 2019 är lönerna inom industrin ökar med 2,7 procent.

7.2 Fortsatta reallöneökningar

Om lönerna ökar snabbare än inflationen ökar reallönerna. Mellan 1998 och 2010 ökade reallönerna varje år. 2011 sjönk reallönerna med 0,5 procent. Det var det första året sedan industriavtalets tillkomst som reallönerna minskade. Sett över hela perioden 2010-2012 ökade reallönerna dock i genomsnitt med 1,4 procent per år (diagram 7.2). Åren därefter, 2013-2015, ökade reallönerna med i genomsnitt 2,4 procent per år trots den lägre avtalsnivån, till följd av en mycket låg inflation.

Diagram 7.2 Total och real löneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin

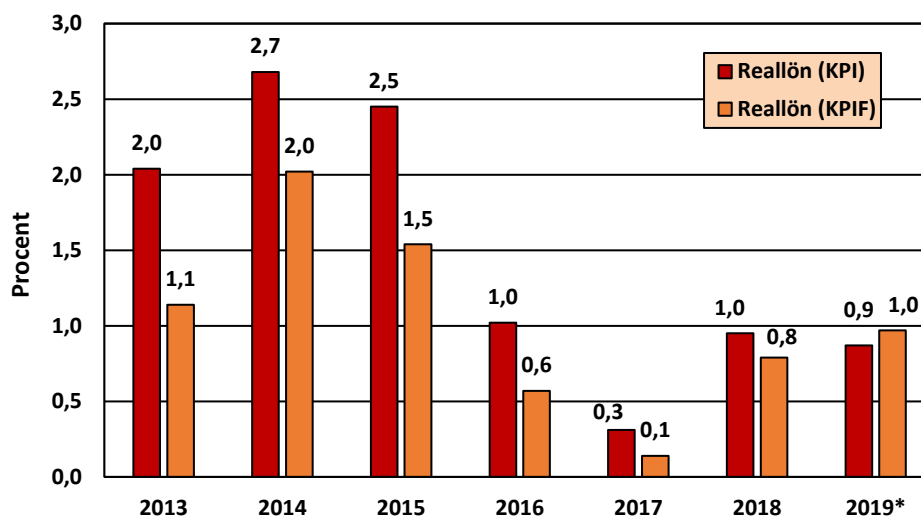

Källa: Konjunkturinstitutet. *2019 är en prognos.

Reallönerna ökade med en procent 2016 och förväntas öka med i genomsnitt 0,7 procent per år under perioden 2017-2019. Inflationen mätt med KPI påverkas mycket när stora ränteförändringar sker. Om KPIF²⁹ används istället för KPI vid beräkning av reallönen erhålls reallönen med fast ränta. Utvecklingen av reallönen med fast ränta skiljer sig från den vanliga reallöneutvecklingen och svängningarna mellan olika år är i regel mindre. Diagram 7.3 illustrerar reallöneutvecklingen mätt med både KPI och KPIF under perioden 2013-2019.

²⁹ Sedan 2017 är KPIF riksbankens nya målvariabel för penningpolitiken (tidigare KPI).

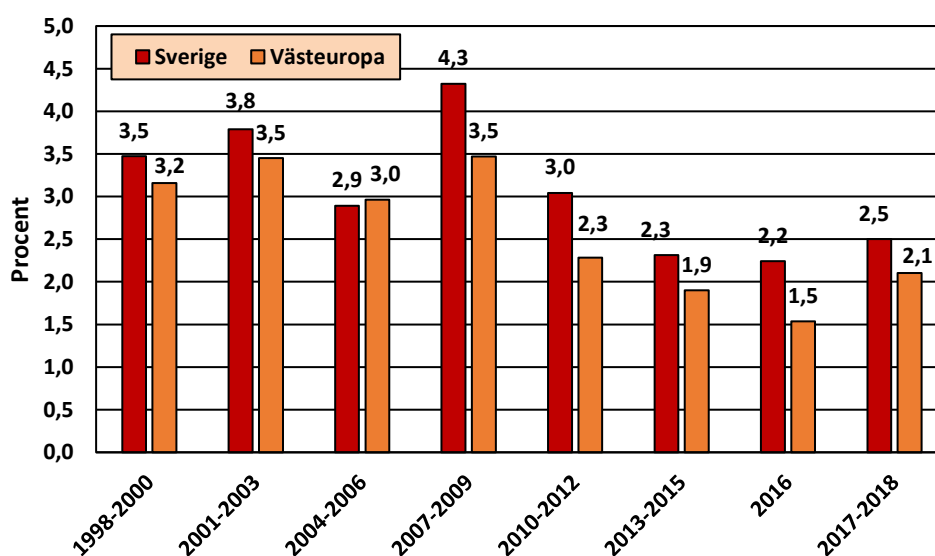
Diagram 7.3 Reallöneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin, procent

Källa: Konjunkturinstitutet. *2019 är en prognos.

7.3 I takt med Europa

Diagram 7.4 Löneutveckling i Sverige³⁰ och Västeuropa, tillverkningsindustrin, procent

Källa: Eurostat LCI och Konjunkturinstitutet

Under Industriavtalets tid har lönerna i Sverige ökat något mer än i Västeuropa³¹. I diagram 7.4 jämförs den genomsnittliga årliga löneökningstakten i svensk tillverkningsindustri med genomsnittet för Västeuropa under olika perioder.

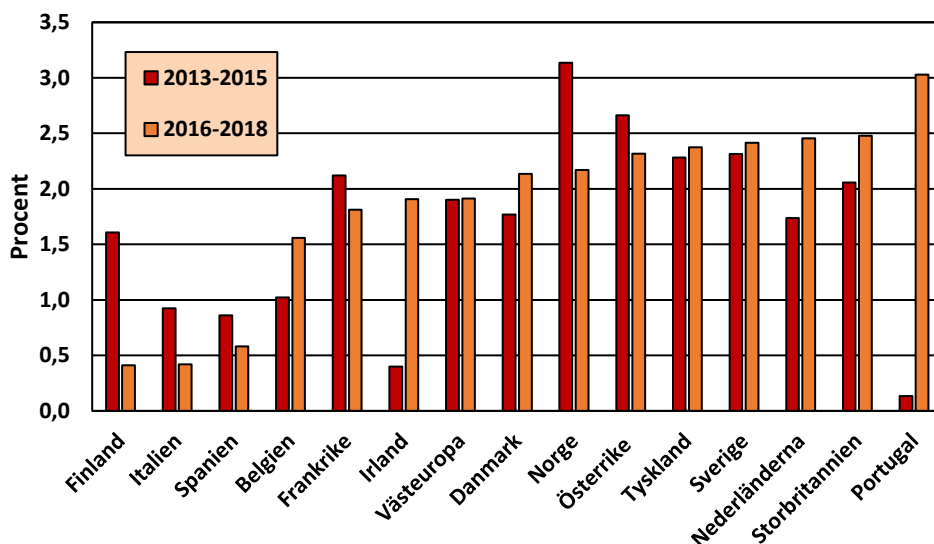
³⁰ Omklassificering av Ericsson AB genomfördes i LCI 2017. I diagrammen 7.4-7.7 används istället Konjunkturlönestatistiken för 2017 och 2018.

³¹ Med Västeuropa avses Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland, Österrike, Danmark, Storbritannien och Norge. De redovisade siffrorna är KIX-vägda genomsnitt, där länderna ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

Perioderna motsvarar i stort de olika avtalsperioderna. Sverige har haft högre löneökningar under samtliga perioder utom 2004-2006 då ökningstakten var marginellt lägre än den västeuropeiska.

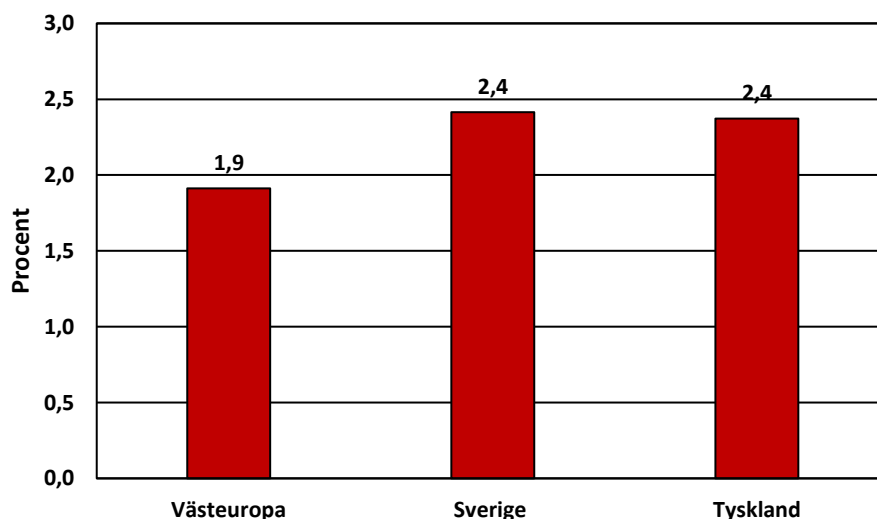
Det är utifrån diagram 7.5 tydligt att både Sverige och Västeuropa sammantaget har växlat ner löneökningstakten efter finanskrisen. Däremot råder det stor variation mellan länderna.

Diagram 7.5 Löneutveckling Västeuropa, 2013-2015 och 2016-2018, procent

Källa: Eurostat LCI och Konjunkturinstitutet

Diagram 7.6 Löneutveckling Sverige, Tyskland och Västeuropa, 2016-2018

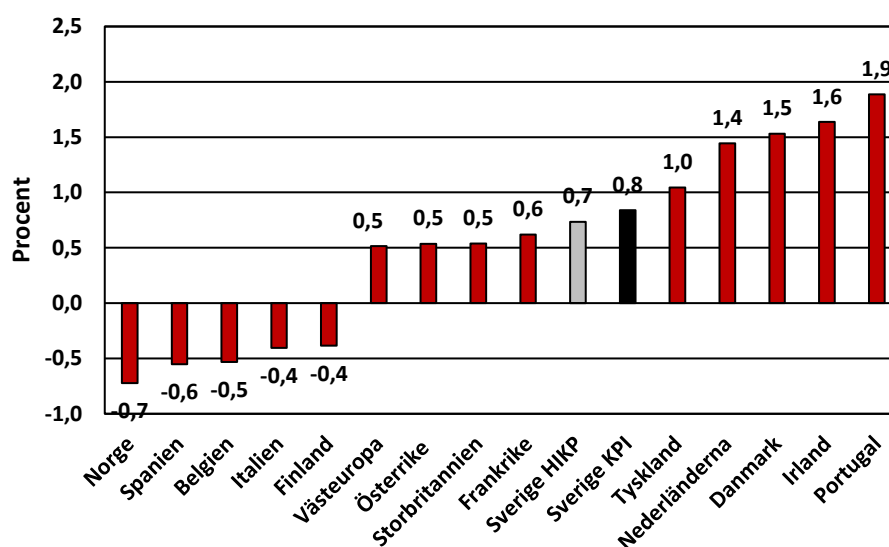

Källa: Eurostat LCI och Konjunkturinstitutet

I Sverige ökade lönerna årligen med i genomsnitt 2,3 procent 2013-2015 och 2,4 procent 2016-2018. Genomsnittet för Västeuropa var 1,9 procent både 2013-2015 och 2016-2018. Sverige uppvisar fortfarande en högre löneökningstakt än Västeuropa (diagram 7.5 och 7.6), men ligger i takt med Tyskland som också ökat från 2,3 procent till 2,4 procent mellan de två perioderna.

De reala lönerna har ökat i samtliga västeuropeiska länder utom i Norge, Belgien, Italien, Spanien och Finland under perioden 2016-2018. Genomsnittet för Västeuropa var 0,5 procent per år. Portugal har haft högst reallöneökningar med 1,9 procent per år, medan Sverige hade 0,8 procent per år beräknat med KPI. Om istället samma mått som de övriga länderna används, HIKP, blir den svenska reallöneökningen 0,7 procent (se diagram 7.7).

Diagram 7.7 Reallöneutveckling Västeuropa, 2016-2018

Källa: Eurostat LCI och Konjunkturinstitutet

7.4 Industrin normerar

2017 års avtal inom industrin gav kostnadsökningar på totalt 6,5 procent över en treårsperiod (varav 0,5 procent är avsättning till pension). Detta motsvarar en årstakt på knappt 2,2 procent. Denna kostnad blev sedan den norm (märket) som kom att gälla för övriga avtal som tecknades under 2017.

Tabell 7.1 Sektorsvis årlig löneökningstakt 1998-2018

	1998-2018	2017-2019*
Totalt	3,2	2,5
Näringsliv	3,1	2,4
Industri	3,1	2,6
Bygg	3,2	2,7
Tjänstebranscher	3,0	2,3
Stat	3,2	2,7
Kommuner	3,3	2,9

Källa: Konjunkturinstitutets konjunkturlönestatistik. * 2019 är en prognos.

Tabell 7.1 visar löneutvecklingen i olika sektorer för två olika perioder. 1998-2018 har löneutvecklingen i dessa sektorer varit likartad och rört sig i spannet 3,0–3,3 procent. Skillnaderna under innevarande avtalsperiod 2017-2019 är också förhållandevis små.

7.5 Sammanfattning

Lönerna i svensk industri har ökat med cirka 2,5 procent i genomsnitt de senaste åren och löneökningstakten väntas bli cirka 2,7 procent under 2019.

Lönerna i Sverige har ökat i ungefär samma takt som i Tyskland under perioden 2016-2018. Däremot har lönerna i Sverige ökat snabbare än i Västeuropa i genomsnitt.

2016-2018 ökade de svenska reallönerna med 0,8 procent mätt med KPI och med 0,7 procent mätt med HIKP. Detta är något över snittet för Västeuropa som är på 0,5 procent mätt med HIKP.

Industrin normerar i Sverige och löneökningstakten är likartad över hela arbetsmarknaden.

www.fackeninomindustrin.se